

**Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra francouzského jazyka a literatury**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

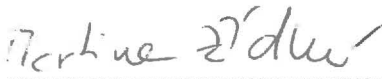
Obrazná přirovnání ve vyjádřeních souvisejících s fyzickými schopnostmi (pokus o francouzsko-českou komparaci)

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Marie Fenclová, CSc.
Autorka diplomové práce: Martina Žídková
Obor: Učitelství - tělesná výchova / francouzský jazyk
Denní studium
Rok dokončení diplomové práce: 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze, dne 16. 4. 2007

.....
Martina Židková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Doc. PhDr. Marii Fenclové, CSc. za odborné vedení diplomové práce, cenné rady a podporu při zpracování této práce.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Přirovnání jako součást rétorického systému	7
1.1 Přirovnání obrazné a neobrazné.....	7
1.2 Stručný vývoj řečnického umění.....	9
1.3 Přirovnání a jeho místo v rétorice.....	10
2. Vymezení základních pojmů	12
2.1 Definice přirovnání	12
2.2 Komponenty přirovnání.....	12
2.3 Komparátory	15
3. Přirovnání a metafora.....	19
3.1 Jaký existuje vztah mezi přirovnáním a metaforou?.....	19
3.2 Přirovnání – metafora in praesentia – metafora in absentia	21
4. Funkce a druhy přirovnání.....	23
4.1 Některé z funkcí metafory a přirovnání	23
4.2 Názory na míru zpozorovatelnosti figury.....	26
4.3 Různé typy metafor a přirovnání	27
4.4 Podmínky, které by přirovnání mělo splňovat.....	31
5. Experiment.....	32
Závěr	70
Résumé.....	74
Seznam literatury	79

Úvod

Přirovnání je jednou ze stylistických figur, které si získaly své místo ve všech stylech a žánrech francouzštiny i jiných jazyků. Jsou obsažena v promluvách filozofů, ve verších básníků, ale mohou být také součástí těch nejobyčejnějších vět, prohozených v rodinném kruhu (např. Je tu zima jako v ruském filmu.). Právě běžně užívaným přirovnáním se bude věnovat tato práce.

Téměř každá francouzská publikace, která se zabývá tímto rétorickým postupem, uvádí jako příklad ustáleného přirovnání větu „il est fort comme un Turc“. Pokud by se ale tato věta přeložila do češtiny, většina lidí by si nebyla jista, co tím chtěl autor promluvy říci, a pro vyjádření stejné skutečnosti by zvolila spíše vyjádření „ten má sílu jako medvěd“. Zde se ukazuje, jak jsou výrazové prostředky jazyka ovlivněny sociálním a historickým kontextem a z něj vyplývající mírou ustálenosti určitých příměrů. Přirovnání jsou součástí jazyka, který se stále vyvíjí, obohacuje a zároveň přichází o některé výrazy. To je případ ještě před několika desetiletími hojně užívaným českým přirovnáním „byl tam platný jak vládní vojsko v Itálii“, které již dnes téměř nezaznívá a generace osmdesátých let a mladší již tápají, většinou neví co si pod tímto vyjádřením představit.

Přirovnání tedy vznikají a přezívají nebo zanikají a jsou ovlivněny historickými a sociálními podmínkami jejich uživatelů. Je tedy zajímavé nahlédnout do dvou jazykových společenství, francouzského a českého, prostřednictvím společných znaků, které se odrážejí v jejich jazycích, zejména ve volbě jevů, ke kterým přirovnávají skutečnosti, které souvisejí se sportem a s pohybem lidského těla obecně (k této volbě mě přivedla moje dvouoborové zaměření, studium francouzštiny v kombinaci s tělesnou výchovou). Ke sledování této problematiky by bylo třeba zvolit sociolingvistický postup. Jako základ takového výzkumu by měla posloužit první sonda do běžných přirovnání užívaných v každodenních situacích.

Cílem této práce je kvalitativní a částečně i kvantitativní zjištění těchto přirovnání a jejich rozbor z formálního hlediska. Dále pak zjištění, zda jsou jevy, ke kterým Francouzi pohybové charakteristiky přirovnávali, shodné s těmi, které doplňovali Češi, nebo zda se naopak liší. Na závěr se pokusím konstatovat, čím všich může být výběr těchto jevů ovlivněn.

Vzhledem k tomu, že mi nebyly známé žádné studie zabývající se zjišťováním užívaných přirovnání na dané téma v obou srovnávaných jazycích, musela jsem si vytvořit vlastní materiál pomocí dotazníků.

Tato práce je rozdělena do pěti kapitol. První čtyři jsou teoretické a vycházím v nich z dostupných odborných zdrojů, které o přirovnání pojednávají. Cílem těchto kapitol je vystavět dostatečnou znalostní základnu pro analýzu získaného materiálu, které se věnuje kapitola pátá.

V první kapitole se věnuji přirovnání jako součásti rétorického systému. Vymezuji přirovnání oproti srovnání, které nemá obraznou hodnotu a není tedy součástí tohoto systému. Krátce popisuji historii rétoriky jako oblasti, ve které má přirovnání své kořeny, a zabývám se postavením přirovnání v celém rétorickém systému.

Ve druhé kapitole vymezuji základní pojmy, které se přirovnání týkají a uvádím přehled možných způsobů, jak po formální stránce vytvořit přirovnání, tedy jazykově vytvořit vztah podobnosti mezi dvěma jevy.

Třetí kapitola se věnuje vztahu mezi přirovnáním a metaforou, figur, které k sobě mají velice blízko.

Čtvrtá kapitola uvádí možné funkce, které přirovnání plní a nabízí také klasifikaci přirovnání podle různých hledisek.

Pátá kapitola obsahuje přehled materiálu získaného z dotazníků a komentář k jevům, ke kterým Češi a Francouzi jednotlivé pohybové vlastnosti přirovnávali.

V závěru stručně shrnuji poznatky, ke kterým jsem během práce dospěla.

1. Přirovnání jako součást rétorického systému

1.1 Přirovnání obrazné a neobrazné

Ve francouzštině výraz „comparaison“ vyjadřuje jak přirovnání, které je součástí obrazného pojmenování, tak i níže uvedená srovnání, tedy vyjádření neobrazná.

Podobně jako v gramatikách jiných indoevropských jazyků zde existují tři komparativní vztahy:

A>B Honza má více práce než Petr

A=B Honza má stejně práce jako Petr

A<B Honza má méně práce než Petr (Rivara¹, 19)

Tyto věty mají k přirovnání, kterému se věnuje tato práce, po formální stránce velice blízko, chybí jim ale obrazný rozměr. Jev, k němuž se přirovnává (Petr) není obrazem. Vezmeme-li například dvě jednoduché věty : „X je jako jeho otec“ a „X je jako lev“, v prvním případě otec není jev, ke kterému přirovnáváme, není součástí obrazného pojmenování, ale odkazem na konkrétní osobu. Můžeme tedy odpovědět, že toho muže neznáme a smysl promluvy tak zůstane nejasný. Ve druhé větě je lev vším, jen ne skutečným a k přijmutí tohoto příměru není nezbytně nutné setkat se se lvem (Rullier-Theuret², 210). Slovo „lev“ má v tomto případě dvojitý status. Zaprvé se jedná o jednoduchý jev, vyjadřující prostou a jednoduchou skutečnost, zároveň ale tento jev získává komplexnější referenční rysy, vytváří obraz. V tomto případě referent odkazuje na další významové spojitosti a interpretace těchto částí skutečnosti náleží pouze čtenáři (Morinet³, 208). Dalším častým úkazem, který se objevuje ve francouzských srovnáních, je použití určitého členu před přirovnávajícím jevem, jak můžeme pozorovat například ve větě „Il nage comme la caniche de mes beaux-parents“. V tomto případě se jedná o zcela konkrétního pudlíka, který, pokud ho příjemce promluvy nezná, nevytváří žádný obraz. Oproti tomu užití neurčitého členu je charakteristické pro obrazná přirovnání, například „Il nage comme un débutant“.

¹ Emeritní profesor na univerzitě v Aix-Marseille

² Univerzita Conakry

³ Univerzita Paris III

Začátečník je výraz, který neodkazuje na konkrétní osobu, ale obecně představuje určitou úroveň schopnosti plavat.

Přirovnání, o kterých pojednává tato práce, jsou více či méně ustálené konstrukce tvořené nejčastěji přídavnými jmény, která jsou následována výrazem „comme“ a slovem nebo skupinou slov jmenného charakteru. Tyto konstrukce nevyjadřují srovnání dvou jevů, ale označují intenzitu jednoho z nich nebo mu přisuzují velkou míru vlastnosti, která je obsažena v jevu, k němuž je přirovnáváno. Často zmiňovaným příkladem takovýchto konstrukcí je vyjádření „Il est fort comme un Turc“ (Buvet, Gross, 79). Pierre-André Buvet a Gaston Gross⁴, označují ve své práci *Comparaison et expression du haute degré dans le groupe nominal* tyto konstrukce jako „fausses comparatives“, protože gramaticky se nejedná o stupňování, a přesto tento způsob vyjádření skutečnosti evokuje vyšší intenzitu. Může tak získat stejný význam jako věta, ve které je užito druhého nebo třetího stupně. Tento postup je založen na spojení posuzované vlastnosti s termínem, který byl vzat za typické nebo stereotypní vyjádření této vlastnosti (Buvet, Gross, 83). Například ve slovním spojení „il est comme une pile électrique“ reprezentuje termín „pile électrique“ typické vyjádření pro velké množství obsažené energie.

V případech, ve kterých skutečnost, k níž je přirovnáváno, jednoznačně obsahuje vlastnost, kterou přídavné jméno ve své základní podobě nebo ve formě komparativu vyjadřují, je ve francouzštině téměř jedno, jaký způsob vyjádření zvolíme. Zda „il est blanc comme neige“ nebo druhý stupeň, „il est plus blanc que neige“ (Lamberterie, 16). V případě neobrazného srovnání je velký rozdíl, vyjádříme-li intenzitu určitého jevu v základním stupni, nebo uijeme-li druhý stupeň. Ale v případě obrazného pojmenování, například „Petr je rychlý jako vítr“ a „Petr je rychlejší než vítr“, říkáme téměř totéž. Kdybychom ale srovnávali Petra místo větru s Pavlem, rozdíl mezi skutečnostmi, kterou obě věty vyjadřují, by byl mnohem významnější.

Přirovnání je na rozdíl od srovnání takový způsob vyjádření, který je součástí obrazného pojmenování. Určitý jev je v takovém případě přirovnáván k jinému, pro který je v daném historicko-kulturním kontextu přirovnávaná vlastnost

⁴ laboratoř lingvistické informatiky, Univerzita Paris XIII

charakteristická. Tento typ přirovnání patří na rozdíl od své neobrazné podoby mezi stylistické figury a je jedním z prostředků, kterých užívá rétorika.

1.2 Stručný vývoj řečnického umění

Slovo „figura“ zavedl jako rétorický termín Cicero, nemělo však ještě ten smysl, který pod tímto termínem chápeme dnes. Ten získala „figura“ až v 1. století našeho letopočtu díky Quintilienovi, který rozlišoval *figurae sententiarum et verborum*, tedy „figures de pensée et de mots“.

Za Aristotela mělo řečnické umění, tedy schopnost přesvědčit posluchače svým projevem, obsahovat pět prvků. Jedním z nich bylo umění přednesu a vyjadřování, volba takových stylistických postupů, aby řeč byla co nejpůsobivější. Figury zde hrály velkou roli a vhodně použity byly považovány za ozdobu každé promluvy.

Postupem času se význam pojmu rétorika pozvolna zužoval na „l'art de bien dire“ – umění dobře se vyjádřit a tato disciplína postupně ztrácela své výjimečné a izolované postavení, které do té doby ve společnosti zaujímal. Postupy, které dříve byly výsadou rétoriky, se začínaly více prolínat s běžným vyjadřováním, staly se jak součástí každodenního života, tak i literární tvorby. Toto se týká zejména tropů. Důvod jejich užívání se zúžil na dva hlavní efekty – líbit se a dojímat.

V 60. letech 20. století vykrytalizovaly dvě tendence vnímání rétoriky. „Rétorique persuasive“, která staví na aristotelovském pojetí řečnického umění a která oživuje hodnoty jako schopnost přesvědčit a vysvětlit. Druhý přístup hájí „rétorique restreinte“, která zužuje své zorné pole na vyjadřování se a na styl. Klade důraz na individualitu v užívání řečnických prostředků (Fromilhague⁵, 10ff).

Do této druhé kategorie můžeme zařadit i všechna přirovnání, která byla zjištěna experimentem. Žádné z nich se nepokouší o něčem přesvědčit nebo vysvětlit názor svého autora, jedná se o více či méně originální přirovnání, jejichž užíváním si mluvčí vytváří určitý osobní vyjadřovací styl.

⁵ agrégée de grammaire, est maître de conférences à l'université Paris IV-Sorbonne où elle enseigne la grammaire et la stylistique

Z vysokých společenských a intelektuálních kruhů, jejichž součástí rétorika byla v době svého narození začátkem našeho letopočtu, postupně sestoupily některé z jejích postupů do všedních každodenních komunikací a získaly si v nich stálou pozici. Přirovnání je jedním z nich.

1.3 Přirovnání a jeho místo v rétorice

Stylistické figury jsou tradičně děleny do čtyř kategorií: figury dikční (figures de diction), konstrukční (figures de construction), tropy (figures de mots - tropes) a myšlenkové figury (figures de pensée). První tři skupiny je možno zahrnout do kategorie mikrostrukturálních figur, tu čtvrtou do kategorie figur makrostrukturálních⁶.

Existují různé názory, na jaké místo do tohoto systému zařadit přirovnání. Například Pierre Fontanier⁷ vytvořil ve své době novou klasifikaci figur, kterou publikoval v *Les Figures du discours*⁸ a kterou charakterizuje těmito slovy: „Le niveau de la classe correspond á la fois á la nature (figures de signification, de construction, de „choix et assortiment des mots“, etc.) et au degré d'extension syntagmatique, mot, groupe de mots, proposition, phrase, énoncé) de la figure; le niveau de gendre, au moyen mis en oeuvre: expansion, liaison, opposition, consonance, etc.; (...)“ (Fontanier, 14). V tomto systému zařazuje přirovnání mezi stylistické figury, které jsou jako skupina zařazeny do kategorie „figury jiné než tropy“. Pro tuto skupinu je podle Fontaniera charakteristické takové vyjádření myšlenky, které vytváří vztah mezi nejméně dvěma jevy (Fontanier, 226). Metafora je ve Fontanierově systému zařazena do zcela jiné kategorie „figures de signification“ neboli tropy.

Novější a propracovanější systém C. Fromilhague řadí přirovnání mezi tropy, jako zvláštní podkategorii metafory (Fromilhague, 8).

Tropy jsou definovány jako figury, které posouvají význam slov (tropos = [dé] tour). „Dans le trope, il y a, dit-on généralement, transfert du sens propre au

⁶ dělení podle Fromilhague

⁷ Pierre Fontanier (1765-1844), francouzský gramatik

⁸ „Ce traité des Figures du discours, que l'on peut á bon droit considérer comme l'aboutissement de toute la rhétorique française, son monument le plus représentatif et le plus achevé(...)“, uvedl Gérard Genette v introduction k Pierre Fontanier: *Les figures du discours* (Fontanier, 5)

sens figuré“ (Fromilhague, 56). V přirovnání ale na rozdíl od metafory k přenesení významu nedochází, oba jevy si v něm ponechávají svůj vlastní význam.

Mimo metafory a přirovnání řadí Fromilhague mezi tropy ještě synekdochu (označení věci tím, že se pojmenuje její část, nebo označení části tím, že se pojmenuje celek) a metonymii (založena na vztahu logické souvislosti). Metafora je založena na principu analogie, tedy například slovo „lev“ v nás evokuje sílu, odvahu a vznešenost, a vyjádříme-li se o někom jako o lvovi, příjemce pochopí, že se jedná o někoho, kdo těmto charakteristikám odpovídá (Fromilhague, 56).

2. Vymezení základních pojmů

2.1 Definice přirovnání

Pierre Fontanier vycházel ve své definici přirovnání z morfologického rozboru latinského výrazu, od kterého je francouzský odvozen. „Comparaison, du latin comparatio dérivé de comparare, où l'on voit cum, avec, et parare, approcher, avancer, faire venir: mettre avec un autre, ou á côté d'un autre. Dans comparare, l'on peut encore, si l'on veut, voir, au lieu de parare, d'abord par, pareil, égal, semblable, et ensuite la finale are, qui marque l'action de faire, de rendre: faire, rendre pareil“ (Fontanier, 488). Z tohoto rozboru vyplývá, že se jedná o přiblížení jednoho jevu ke druhému nebo o vyjádření podobnosti obou jevů.

Přirovnání je vztah založený na podobnosti mezi dvěma objekty, kdy jeden z nich pomáhá uvést a lépe si představit druhý (Morier, 80). Přibližuje jeden objekt druhému, aby tak osvětlilo, posílilo, vyzdvihlo nebo mu pomohlo zřetelněji vyjádřit myšlenku, kterou v sobě nese. Toto se děje buď vztahem „convenience“ – souladu nebo „disconvenience“ – nesouladu. Příklad se tedy děje buď na základě podobnosti nebo na základě rozdílnosti. V prvním případě by se o takovém přirovnání mělo mluvit jako o „similitude“, ve druhém případě jako o „dissimilitude“. Protože ale nejčastěji přirovnáváme ve vztahu souladném, zaměňujeme téměř vždy pojem přirovnání s pojmem „similitude“ (Fontanier, 377).

Proces přirovnávání umožňuje vytvořit vztah mezi dvěma jevy – jevem přirovnávaným a jevem, k němuž je přirovnáváno. Všechny objekty mají potenciál zasáhnout do jazyka dvěma způsoby – komparativním nebo metaforickým. První dispozice je zřejmější, druhá je implicitnější. V případě přirovnání je signál realizován lingvistickými procesy. Říká, že něco je jako něco jiného (Morinet, 201).

2.2 Komponenty přirovnání

Přirovnání je tvořeno jevem přirovnávaným (Cé), jevem, ke kterému je přirovnáváno – obrazem (Ca) a motivem, který obsahuje semémy společné oběma jevům.

Když jsem se včera vracel na kole z práce, div mě nesrazil řidič v bílé dodávce (Cé), který jel rychle (Mot.) jako Schumacher (Ca).

Jev přirovnávaný (Cé) označuje aktuálního referenta a je nezbytný k vyjádření komparativního vztahu. Onen řidič v bílé dodávce byl v popisované události skutečně zastoupen. U metafory není nezbytně nutné, aby byl Cé vyjádřen.

Jev, k němuž se přirovnává (Ca) označuje referenta, který je vždy pouze virtuální, obrazný, vyjadřuje subjektivní záměr mluvčího (Rullier-Theuret⁹, 210). Na rozdíl od řidiče v bílé dodávce není Schumacher v dané situaci fyzicky přítomen, slouží pouze jako obraz, ke kterému je řidič přirovnáván. Pomáhá autorovi se přesněji vyjádřit. V přirovnání musí být na rozdíl od metafory jev, ke kterému se přirovnává vždy vyjádřený.

Vztah mezi Cé a Ca není v přirovnání symetrický. Již pořádek slov naznačuje směr od Cé k Ca (Rullier-Theuret¹⁰, 210). Nejdříve je v promluvě zmíněn onen řidič. Schumacher se objevuje až na konci celé věty a čtenář nebo posluchač nabývá dojmu, že z řidiče se stal v daném okamžiku jmenovaný závodník Formule 1.

Motiv (Mot.). Metafora slovesná nebo adjektivní je z hlediska své podstaty vždy založena na motivu. V případě přirovnání a metafory z podstatného jména má mluvčí na výběr, zda motiv vyjádří či zda zůstane nevyjádřen. Každý pokus o interpretaci promluvy musí vždy začít u správného rozluštění motivu.

Je-li motiv v promluvě vyjádřený, vztah mezi oběma jevy je saturovaný. Ve výše uvedeném příkladu je motiv vyjádřený – jel rychle. Schumacher je jako závodník Formule 1 svojí rychlostí pověstný. Řidič v bílé dodávce měl v daný okamžik také velkou rychlost. Právě tato vlastnost (motiv) je oběma jevům společná.

Je-li motiv v promluvě uveden až po obou jevech, které v přirovnání figurují, zvědavost čtenáře (posluchače) je stupňována a hlavou mu probíhají různé myšlenky o možných motivech, které by oba jevy spojovaly. Existují formy přirovnání, které jsou přímo založeny na maximálně prodlouženém čekání na motiv. To je například součástí strategie „caché-montré“, kterou mluvčí může působit na příjemce vzkazu zejména v obrazných vyjádřeních.

⁹ Univerzita Conakry

¹⁰ Univerzita Conakry

Moje láska k Alžbětě (Cé) je jako květina, kterou jsem včera utrhl (Ca).
Zvadla (Mot.).

Není-li motiv vyjádřen, vztah mezi oběma jevy zůstává otevřený. V tomto případě celý proces objevování významu semémů, které spojují Cé a Ca, závisí na stupni banality nebo naopak důmyslnosti metafory. Jedná-li se o figuru – klišé, jako např. „le manteau de la neige“, vyhledání motivu je velice snadné, možné vztahy mezi Cé a Ca jsou velice omezeny a na příjemce nekladou žádné větší nároky. Naopak u figury originální, vynalézavé, nepřítomnost motivu klade větší nároky na příjemce; takové vyjádření si žádá aktivního posluchače, který je schopen si text nějak vyložit. Autor si tak se čtenářem může hrát, pomocí vyřčeného a nevyřčeného vytvářet záhady a hádanky, které čtenář svou aktivitou luští a ke kterým tak proniká (Fromilhague, 74).

V případě banální metafory „cette pièce est comme une porcherie“ jsou společné prvky snadno rozpoznatelné a smysl přirovnání je jasný. Jedná-li se ale o originální metaforu, například „tato karetní hra je jako čerstvě domalovaný obraz“ nemusí být její interpretace nikdy zcela uzavřena. Nemotivovaná přirovnání jsou ale velice řídká zastoupena a objevují se právě ve formě „être comme“. (Fromilhague, 83).

Některé metafory a přirovnání vyžadují na čtenáři opravdu dobrou schopnost objevovat a interpretovat, aby mohl vyjádření pochopit. Jsou to následující konstrukce:

-Ca je umístěno před Cé, nechává tak čtenáře čekat na totožnost skutečného referenta, o kterém hovoří:

„Jako nit, kterou nemůžeme navléknout, pokoušel se Petr o vyřešení rovnice.“

-nepřítomnost nebo zpoždění motivu: „Jak Viktorka u splavu. Tak ječel.“

-nejasnost motivu: „Země je modrá jako pomeranč.“

Je-li motiv zpožděn, čtenář se ho dočká a přirovnání se tak pro něj stane srozumitelným. Je-li motiv nepřítomen, čtenář ho musí vyhledat, aby mohl smysl

celé promluvy pochopit. Je-li motiv přítomný, ale nejasný, je přirovnání kompletní, ale přesto zdánlivě nedává smysl. Čtenář musí opět hledat.

V přirovnání je tedy obsažen jev přirovnávaný, jev, k němuž se přirovnává a motiv, který může nebo nemusí být vyjádřený. Motiv je nositelem semémů, které jsou společné oběma jevům, které se přirovnání účastní. Tento spojující znak nemusí být vždy vyjádřený. Je-li vyjádřen, hovoříme o motivovaném přirovnání. To znamená, že vztah mezi Cé a Ca je saturovaný, jsou stanoveny společné semémy. Není-li motiv přítomen, jedná se o figury nemotivované, vztah mezi Cé a Ca není saturovaný a záleží z velké míry na příjemci vzkazu, jak vyhodnotí společné znaky jevů, které se přirovnání účastní (Fromilhague, 74).

2.3 Komparátory

Komparátory jsou výrazy, které se v přirovnáních objevují v různých formách a mají za úkol zajistit přirovnání obou jevů po formální stránce.

Klasické přirovnání je uvedeno výrazem „comme“. Metafora in absentia je čistým nahrazením jednoho výrazu druhým. Mezi těmito dvěma extrémy existuje ale celá řada gramatických struktur, které se mohou přirovnání účastnit. Tyto kopuly zpravidla potlačují racionální charakter výrazu „comme“, který zdůrazňuje pouze částečnou blízkost přirovnávaných jevů, a tím příjemci neumožňuje získat dojem naprostého splynutí obou jevů (Dubois, Edeline, Klinkenberg, 113-116).

Comme a výrazy jemu příbuzné

„Comme“ je zdaleka nejrozšířenějším nástrojem, se kterým přirovnání pracuje. V literární podobě se objevuje ve formě „être à la manière de“ (Bosson¹¹, 113). V češtině se kromě nejužívanější formy „jako“ (je rychlý jako blesk), objevuje také konektor „jak“ (má energie jak rozjetý rychlík). Ve francouzštině si spojka „comme“ zachovává jednotný tvar, existují ale jiné výrazy s podobným

¹¹ Univerzita Paul-Valéry, Montpellier

nebo stejným smyslem. Tento konektor může ve francouzštině označovat způsob, čas, příčinu nebo srovnání (Rivara, 34).

Přirovnání nemusí být pouze jednoduchou větou, ale i souvětím (il est lent comme un camion qui dépasse dans la file de gauche sur l'autoroute), ale ne každé každé souvětí, které obsahuje spojku „comme“ musí být přirovnáním.

Podle Le Goffic je základní funkcí spojky „comme“ označení způsobu. Gramatické příručky mají se zařazováním vedlejších vět příslovečných, zvláště pak těch, které jsou uvozeny výrazem „comme“, potíže. Například v jedenácti prvních edicích *Bon Usage*, se objevuje „la classe des comparatives“ rozdělená do několika podkategorií. Tato „classe des comparatives“ je ze dvanácté edice vyřazena, a jednotlivá komparativní vyjádření jsou přiřazena k jiným kategoriím, podle typu přirovnání (Shyldkrot, 146). Souvětí, ve kterých tato spojka figuruje jsou klasifikována do jednotlivých podkategorií příslovečných vedlejších vět.

Paul est arrivé comme Marie partais. - příslovečná věta časová

Comme il arrive demain, il fait préparer son séjour. – vedlejší věta příslovečná příčinná

Luc est lent comme un camion qui dépasse dans la file de gauche sur l'autoroute. - toto vyjádření je z hlediska větné skladby nejasné, může vyjadřovat jak způsob, tak srovnání

Il est paresseux comme s'il avait un poil dans la main. – vedlejší věta příslovečná způsobová nebo podmínková

Kromě spojek existuje samozřejmě více znamení, z kterých můžeme usoudit, o jaký druh vedlejší věty se jedná, například významový kontext nebo pořadí, v jakém se objevují věta hlavní a věta vedlejší („comme“ jako spojka časová nebo příčinná se obvykle objevuje na začátku věty, zatímco « comme » jako spojka komparativní bývá umístěna až na druhé pozici. Na prvním místě se zpravidla objevuje Cé, které je následováno spojkou).

V češtině se tato souvětí tvoří pomocí výrazů „jakoby“ (Bojuje, jakoby měl vypustit duši. Hraje, jakoby měl nohy z olova.), „jako když“ (Lže, jako když tiskne) nebo „jako kdyby“ (Plave, jako kdyby se topil).

Spolu s nejobvyklejším „comme“ do této kategorie patří výrazy „ainsi que“, „semble“ (ou „simule“ ou „semblable“), „même“, „pareil à“, „de même que“ a „tel (que)“, které je součástí zejména kultivovaných projevů a které často uvádí rozvitě Ca. Všechny tyto výrazy uvozují analogii, která není ničím jiným než slabým nahrazením, sjednocujícím jednotlivé jevy, které mají jen málo společných vlastností (Fromilhague, 74).

- tel

Tes yeux sont aussi morts depuis les aventures,
Ta grimace est la même et ton deuil est pareil:
Telle la lune vue a travers des matures,
Telle la vieille mer sous le jeune soleil,
Tel l'ancien cimetière aux tombes toujours neuves! (Verlaine)

- simule

Un pin tremble et simule un chiffre sur le ciel (J. Laude)

-semble

Au loin le bois semble
Un géant qui dort (chanson populaire)

- même

Comme moi la pluie creuse son lit
Elle creuse le même cœur, la même pierre (R. Laporte)
Un peu cuite,
.....

- ainsi que

Eternel et muet ainsi que la matière (Baudelaire)

-pareil

Et son teint au votre pareil (Ronsard)

-„mieux que“ je originální variantou kopuly, vnáší do přirovnání pojem stupně:

Mieux qu'un portail s'excluant de sa rouille
Sans me céder je vous touchais (R. Char)

„est“ ekvivalentní

Toto použití slovesa „est“ se liší od „est“, které determinuje : například „růže je červená“ je proces povahy synekdochické, ne metaforické (Dubois, 115). Oproti tomu ale:

„Okno je okno do duše“

V těchto příkladech sloveso „být“ neurčuje skutečnost pomocí některé z jejích vlastností, jako je tomu ve větě „růže je červená“, ale vyjadřuje vztah rovnosti mezi oběma jevy, tedy mezi „oknem“ a „oknem do duše“.

přístavek

Apozice se objevuje ve dvou stupních. Ten první je doprovázen ukazovacím zájmenem, který mírní ekvivalenci a přibližuje je tak přirovnání, které neobsahuje žádný komparátor.

Závist... ta brzda pokroku.

Silnější stupeň apozice potlačuje ukazovací zájmeno a klade vedle sebe termíny přímo nebo prostřednictvím dvojtečky, čárky, pomlčky.

Její oči – dvě studánky...

První varianta zřetelněji poukazuje na dvě skutečnosti, druhý případ navozuje překrývání se až splývání obou výrazů (Dubois, 115).

3. Přirovnání a metafora

3.1 Jaký existuje vztah mezi přirovnáním a metaforou?

Laurent Danon-Boileau a Mary-Annick Morel v předmluvě ke sborníku studií věnovaných přirovnání uvádějí, že „de la comparaison à la métaphore, il n’y a bien sur qu’un pas“ (Danon-Boileau, Morel, 12). Blízkost těchto dvou způsobů vyjádření potvrzují i jiné studie. Jednou z nich je práce D. Bouverot¹², ve které mimo jiné popisuje historický vztah mezi těmito dvěma rétorickými prostředky. Již od Aristotela, Cicerona, Quintiliena se ustálila tradice, která metaforu považuje za zkrácené přirovnání „compraison abrégée“ (simitudo brevior). A rétorikové ani literatury tedy nemohou nazírat na jedno, aniž by přitom alespoň nezmnili druhé (www.chass.utoronto.ca).

Jedním ze základních rozdílů mezi nimi je skutečnost, zda si jev, k němuž se v promluvě přirovnává, ponechává svůj vlastní význam, jako je to v případě přirovnání, nebo zda získává význam nový. V tomto případě hovoříme o významu přeneseném, jako je tomu například u metafory.

V přirovnání „Pan hajný je na nás jako pes.“ k žádnému přenášení významu nedochází, oba jevy si ponechávají svůj vlastní. V metafoře „Ten pes už je tu zas.“, dochází, hovoříme-li stále o panu hajném, k přenesení významu a výraz „pes“ označuje hajného. K rozpoznání takové metafory je samozřejmě zapotřebí kontextu.

Dalším charakteristickým rysem je míra, s jakou je možné vnímat dva zúčastněné jevy jako samostatné, nebo zda se sblíží nebo dokonce splývají v jeden, aby vyjádřily jednu skutečnost. V přirovnání zůstávají výrazy představující jev přirovnávaný a jev, ke kterému je přirovnáváno zřetelně rozlišeny, u metafory je jev přirovnávaný obohacen přítomností jevu, k němuž se přirovnává a dochází tak ke splynutí obou jevů v jeden výraz (Fromilhague, 75). Použijeme-li předchozího příkladu, pak v prvním případě (přirovnání) představují pan hajný a pes dva samostatné jevy, v případě metafory je slovo „pes“ sloučením obou jevů.

Přirovnání je díky své formě, která nesměšuje zúčastněné jevy v jeden výraz a která je od sebe naopak jasně odděluje, analytičtější. Jednotlivé objekty příjemci

¹² Univerzita Nancy II

přibližuje a tím osvětluje případné nejasnosti nebo vysvětluje obtížně pochopitelné jevy. Zatímco metafora je syntetičtější, je založena na dojmu, který se snaží na příjemce globálně přenést. Většinou mu své pochopení nijak neusnadňuje (Cressot, 72). Přirovnání vytváří mezi oběma jevy vztah, který je založen na ověřitelné podobnosti, zatímco metafora vytváří vztah symbolické analogie (Fromilhague, 74).

Podle Fromilhague má přirovnání větší obraznou sílu než metafora. V přirovnání jev, k němuž se přirovnává, znázorňuje samostatného referenta a zároveň si ponechává svůj vlastní význam. Vrátime-li se ještě jednou k již uváděnému příkladu, výraz „pes“ zde představuje jednak pana hajného, jednak sebe sama – psa. Nelexikalizovaná přirovnání mají samozřejmě větší obraznou schopnost než ta typu „pauvre comme Job“ nebo „rouge comme un coq“, u kterých je síla představivosti značně omezena (Fromilhague, 76).

Paul Ricœur se ve svém díle *La métaphore vive* zabývá Aristotelovým pohledem na tyto dvě stylistické figury. Aristoteles podřizoval přirovnání metafoře. Jediným, čím se liší jedno od druhého je přítomnost nebo absence jevu přirovnávaného. V Aristotelových očích to ale neznamená, že by nepřítomnost tohoto termínu způsobovala, že by metafora byla zkráceným přirovnáním. Naopak považuje přirovnání za rozšířenou metaforu. Přirovnání říká „ceci est comme cela“, metafora říká „ceci est cela“. Metafora je tedy implicitním přirovnáním.

Ricœur konstatuje, že přirovnání a metafora se od sebe liší pouze ve způsobu prezentace. Přirovnání ale nepůsobí tak příjemně jako metafora, protože je příliš dlouhé. Neumí se vyjádřit tak stručně jako metafora. Tedy možnost, že by mohlo vzdělat a obohatit čtenáře, vyprovokovat ho ke hledání a působit tak na jeho mozkovou činnost, je ztracena v příliš explicitním vyjádření (Ricœur, 34). Řekne-li se například o účastníkovi nějaké soutěže, který právě přichází: „Hele, jde sem poleno“, je to mnohem stručnější vyjádření než: „Hele, jde sem ten, co hrál špatně jako poleno.“, protože přirovnání musí obsahovat oba přirovnávané jevy (ten a poleno) a téměř vždy také motiv (hrál špatně). To dokazuje, že metafora vyžaduje větší aktivitu příjemce, zvláště v případě originálnějších metafor.

V momentě, kdy Suhamy v knížce *Les figures de style* přechází ve výkladu ke kapitole „véritable tropes“, pokládá si otázku, patří-li skutečně přirovnání do této kategorie. Přirovnání zdůrazňuje podobnost mezi věcmi, nijak ale nemění na rozdíl od metafory významy slov. Uvádí příklad: Řekneme-li „qu'un étalage

multicolore heurte la vue comme une cacophonie heute l'audition“, máme zde přirovnání. Řekneme-li ale „... ce chahut d'étoffes violentes“, vyjádříme stejnou myšlenku zhuštěnějším způsobem a vytvořili jsme metaforu.

Dochází k závěru, že je zcela legitimní uvést metaforu a přirovnání ve stejné kapitole, protože rozdíl, který je odlišuje z formálního hlediska, by neměl zastínit blízkost jejich způsobů vnímání reality a podobnému myšlení. Obě na příjemci promluvy vyžadují, aby při přijímání vzkazu a ve snaze ho pochopit zapojil i svoji představivost, použil smyslového vyobrazení a uvedené objekty změnil ve znaky. Tyto znaky mu poté pomohou rozluštit význam promluvy. Autoři pracují s těmito dvěma figurami často tak, že ne vždy se nám podaří jednu od druhé rozeznat (Suhamy,32).

Na blízkost těchto dvou figur poukazuje také několik odpovědí ze zkoumaných dotazníků. Namísto požadovaných přirovnání někteří dotazovaní tvořili metafory. Například při hledání přirovnání, které by vyjadřovalo dobrou formu sportovce, uvedl jeden účastník výzkumu „je to Bůh“.

Někdy je obtížné určit přesnou hranici, kdy se ještě jedná o přirovnání a kdy již o metaforu. Zvláště blízko k sobě mají přirovnání a metafora in praesentia, ve které jsou oba přirovnávané jevy vyjádřené.

3.2 Přirovnání – metafora in praesentia – metafora in absentia

Jak vyplývá z předchozí kapitoly, tyto tři stylistické útvary k sobě mají velice blízko. Tato kapitola se bude zabývat tím, jak postupným potlačením jednotlivých prvků můžeme dojít od přirovnání, přes metaforu in praesentia až k metafoře in absentia.

Přirovnání

V přirovnání se objevují nejméně tyto tři prvky:

Comparé / mot de comparaison / comparant

Bába / (skákal) jak /stlačená pružina

Cé slouží jako referenční znak, který odkazuje na konkrétní jev, který je v dané situaci skutečně přítomen. Přirovnání je charakteristické tím, že podobnost není skutečná.

Metafora in praesentia

U metafory in praesentia mohou společné znaky zůstat nevyřčené, setkáváme se zde ale nejméně se dvěma prvky přirovnání: Cé a Ca. Tyto prvky významového konfliktu jsou oba vyjádřeny, tedy in praesentia.

„Bába je Bůh“

Ca již není uveden výrazem „comme“, přesto je snadno identifikovatelný, protože znázorňuje vztah neskutečného se skutečným (Bába není Bůh). Ca nemá hodnotu pravdivosti, ale obraznosti.

Metafora in absentia

Od přirovnání jsme přešli k metafoře in praesentia pouhým potlačením jednoho prvku – „comme“. Eliminací dalšího, tentokrát Cé získáme metaforu in absentia. Teoretikové rétoriky, počínaje Du Marsaisem¹³ a Fontanierem označují tuto metaforu jako přirovnání se dvěma elipsami. Po prostředku přirovnání zmizelo i Cé, které je však stále zastoupeno implicitně.

„Potkal jsem lva“, míněno mentálně či fyzicky silného člověka je příkladem metafory in absentia.

Potlačení Cé vytváří z promluvy hádanku. Skrytý termín je třeba objevit za pomoci kontextu. Právě kontext nám naznačí, že se nejedná o zvíře, nepohybujeme-li se právě v prostředí zoo, ale že se jedná o člověka. Není-li Cé objeveno, nemůže být promluva pochopena (Rullier-Theuret¹⁴, 210).

¹³ un grammairien et philosophe français

¹⁴ Univerzita Conakry

4. Funkce a druhy přirovnání

4.1 Některé z funkcí metafory a přirovnání

Fromilhague uvádí tři možné důvody, pro které mohou být figury užívány. Je to krása (obohacení vyjádření), dále skutečnost, že obrazné vyjádření může na příjemce zapůsobit více než neobrazné a vzbudit v něm emoce a konečně funkce vzdělávací, protože některé figury umožňují názornější vysvětlení některých jevů. Metafora a přirovnání jsou příkladnými figurami, protože mají schopnost splnit všechny tyto funkce, které v sobě může figura spojovat a které by se mohly vyjádřit třemi pravidly : líbit se, dojímat a vzdělávat. Metafora a přirovnání shrnují a symbolizují moc jazyka a zároveň ukazují jeho limity, které nemůže překročit (Fromilhague, 88). Tedy jak bohatě lze skutečnost verbálně popsat, a kde má tento tato možnost slovního vyjádření své hranice a musí již být chápána jinak než pomocí slov.

Ve službách krásy

Pro klasickou estetiku byla tato funkce ze všech tří nejpodstatnější. Fontanier se o nich vyjádřil jako o figurách, které disponují „cette force, cette grâce, cette beauté qui les distinguent“ a které měly být zejména ozdobou promluv.

Přirovnání a metafora, „ces fleurs de la rhétorique“ (Fromilhague, 88), se tedy často uplatňují v literární rétorice, mnohem častěji než ostatní tropy. Tyto figury si hrají s tím, co referent představuje, modifikují ho, a snaží se tak nejlépe uchopit jeho krásu.

Přirovnání vyniká silou představivosti a často náleží do lexikálního pole umělecké tvorby.:

L'oiseau, dans le lac sombre où lui se reflète
La splendeur d'une nuit lactée et violette,
Comme un vase d'argent parmi les diamants,
Dort, la tête sous l'aile, entre deux firmaments. (S.-Prudhomme).

Ve službách vášně

Tato kontroverzní funkce byla tématem mnoha diskuzí zejména v letech 1670-1740. Vnímá figury jako „langage des passions“, tedy jinými slovy patos. Vášně, to jsou, jak řekl Aristoteles, všechny city a emoce, které vyjadřujeme druhému. Fromilhague si pokládá otázku, je-li zapotřebí vyvolat vášně, které s sebou přináší obrazný jazyk, chceme-li někoho o něčem přesvědčit, nebo se v takovýchto případech spíše pokusit o jednoduché a jasné vyjádření. Obrazný jazyk je možné použít k citové a psychologické manipulaci. Fromilhague jako příklad uvádí tragédii, jejíž cílem je vzbudit lítost, děs, hrůzu, obdiv,...

Expresivní síla mnoha metafor a přirovnání závisí na jejich citové odezvě, na příjemných, euforických a nepříjemných, dysforických konotacích. Zejména lyrická poezie často přirovnává ke konvenčním jevům, které jsou tradičně spojovány s určitými emocemi.

Honte a toi! J'étais encore
Aussi simple qu'un enfant;
Comme une fleur à l'aurore,
Mon cœur s'ouvrait en t'aimant.
(Fromilhague, 90)

Chce-li například básník posílit dojem nevinnosti svého hlavního hrdiny, přirovná ho k dítěti nebo ke květině. Oba tyto jevy jsou s čistotou a nevinností tradičně spojovány.

Ve službách poznání

Specifičnost přirovnání a metafor se nejlépe odráží právě v této funkci, která je podle Fontaniera pro tropy nejcharaktističtější. Spočívá v jejich možnosti představit jednu myšlenku pomocí jiné, posluchačům známější nebo pro ně názornější.

„Tak jako kapři si nevyпустí rybník, tak ani senátoři si nerozpustí senát.“

První věta „tak jako kapři si nevyпустí rybník“ je názornější a pomáhá příjemci lépe si představit situaci senátorů.

Fromilhague poukazuje ještě na skutečnost, že přirovnání mohou sloužit také k popsání složitých, abstraktních a těžko pochopitelných jevů. Například k vysvětlení různých jevů týkajících se psychiky člověka, vědomí,... Umožňují tak porozumět komplexním jevům lépe než postupem analytickým a racionálním (Fromilhague, str.92).

„Nevíme, co ho náhle popadlo a co u tak inteligentního člověka přerušilo komunikaci mezi jednotlivými složkami jeho osobnosti stejně tak jako když se vytrhne propojení mezi spolupracujícími počítači.“

Přirovnání slouží k tomu, aby lépe a citlivěji vykreslilo vlastnost, myšlenku nebo pocit. Jsme-li náhle fascinováni intenzivní vlastností nějakého objektu, často narážíme na problém, jak tuto skutečnost přenést dál, zprostředkovat i ostatním. Stává se, že nejsme schopni se přiblížit vlastnosti, která objekt činí výjimečným, zejména pokud užíváme výrazy, které běžně tyto objekty popisují. Tímto se objekt řadí pouze do kategorie jemu podobných. Řekneme-li například, že „ten kluk běží ale lehce“, neříkáme nic jiného, než by bylo přirozené pro všechny chlapce, kteří běhají s lehkostí. Řekneme-li ale o člověku „ten běží lehce jako srnka“, toto srovnání člověka se srnkou citlivěji vykresluje vlastnost, kterou chceme vyjádřit. Stejnou vlastnost ukazuje na jiném objektu, na kterém je tato vlastnost vidět lépe a v ještě vyšší intenzitě. Takto nám přirovnání ukazují vztah mezi dvěma objekty, ten první zdobí vším tím, co nás okouzilo na druhém (www.chass.utoronto.ca).

Metafora a přirovnání jsou tedy v promluvách zastoupeny, protože jejich autoři mají potřebu se zalíbit, zaujmout nebo přesvědčit čtenáře pomocí účinnějších prostředků než jsou ty, které nabízí běžné vyjadřování. Použitím těchto figur promluvu ozvláštní, vnesou do ní prvek pikantnosti a energii. Posílí představy a myšlenky, které se pomocí přirovnání snaží ukázat v tom nejjasnějším světle, a konečně přidá výrazu a stylu promluvy na vznešenosti, okázalosti a velkoleposti.

Některá přirovnání, která obsahují dlouhé popisné pasáže, otevírají místo pro humoristické adaptace. Tak například věta:

Bogaert sentit que la journée s'écoulerait bêtement et lentement, comme une rivière sans poissons dans l'ombre d'un pêcheur à la ligne (Pierre mac Orlan, la cavalière Elsa).

Tato ukázka působí poněkud směšně kvůli preciznímu vykreslení detailů, které vzbuzuje nerovnováhu mezi množstvím užitých prostředků, které skutečnost popisují a skutečností samou. Tomuto typu přirovnání se blíží i to, které uvedl jeden z účastníků experimentu: „il est lent comme un camion qui dépasse dans la file de gauche sur l'autoroute“.

Přirovnání se také často ujímají redundantních a explikativních funkcí, nadbytečně užívají jazykových prostředků s cílem osvětlit či doplnit význam metafory:

„Ses paroles, lentes et mesurée, tombaient d'un poids singulier, et laissaient de l'ébranlement, comme le lourd couteau de la guillotine“ (Suhamy, 33).

4.2 Názory na míru zpozorovatelnosti figury

Teoretici polemizují, zda je pro figuru důležité, aby byla příjemcem zachycena, aby si uvědomil, že byla použita, nebo zda by se její užití mělo v promluvě ztratit a ona tak zůstat bez povšimnutí.

Existují různé názory na míru viditelnosti figury. Morel a Longin jsou zastánci názoru, podle kterého je figura správně použita ve chvíli, kdy neupoutá čtenářovu pozornost.

Figura je zdařená, pokud je opravdu na svém místě. „Elle n'apparaît plus comme un procédé artificiel, mais à la limite comme la seule expression adéquate dans le contexte“ (Fromilhague, 17). Podobně se vyjádřil také Longin ve svém díle traité du sublime „Il n'a y point de Figure plus excellente que celle qui est tout a fait cachée, et lorsqu'on ne reconnaît point que c'est une Figure“ (Fromilhague, 17).

V promluvách či spíše projevech, které si kladou za cíl přesvědčit posluchače či je strhnout pro nějakou myšlenku, je úspěšnost figury hodnocena její účinností. Efekt, který způsobí je tím větší, čím méně si příjemce vzkazu uvědomí, že je mu užitím určitého způsobu vyjadřování podsouvána nějaká myšlenka, že je

manipulován. Je-li manipulace skrytá, působí více. Z toho vyplývá, že vhodně použitá a zdařená figura je taková, která nepřitahuje příjemcovu pozornost (Fromilhague, 17).

Zastáncem opačného názoru je Fontanier. Dle něho musí originální figura přitahovat pozornost čtenáře či posluchače, a to kvůli své síle, vznešenosti a kráse, kterou obsahují. Užitím figur přestává jazyk být pouze nástrojem předávajícím čistou informaci. Obrazná řeč oslabuje referenční funkci jazyka, zřetel není upřen pouze na přenášenou informaci, ale i na formu, kterou je nám tato informace sdělována. Do popředí se dostává funkce poetická. Zvláště pak pro poezii jsou charakteristické postupy, které zdůrazňují význam na úkor reference (Fromilhague, 17). Tedy ve výrazu „Il est fort comme un Turc“ nejde o informaci o Turkovi, ale o zprostředkování významu síly, který se v tomto ustáleném spojení skrývá.

4.3 Různé typy metafor a přirovnání

Různí autoři uvádějí různá hlediska, podle kterých je možné roztrždit přirovnání do skupin, každý si tak vytváří svou vlastní klasifikaci.

Fontanier rozlišuje přirovnání **dle povahy jevu, k němuž se přirovnává**, na přirovnání morální, zvířecí, fyzikální, historická a mytologická a uvádí k nim příklady:

Morální přirovnání (Boileau, Art poétique)

Telle qu'une bergère aux plus beaux jours de fête,
De superbes rubis ne charge point sa tête,
Et sans mêler à l'or l'éclat des diamants,
Cueilli en un champ voisin ses plus beaux ornements;
Telle, aimable en son air, mais humble dans son style,
Doit éclater sans pompe une élégance idylle.

Zvířecí přirovnání (Henriade, chant VI)

Tel qu'échappé du sens d'un riant pâturage,
Au bruit de la trompette animant son courage,
Dans les champs de la Thrace un coursier orgueilleux,

Indocile, inquiet, plein d'un feu belliqueux,
Levant les crins mouvants de sa tête superbe,
Impatient du frein, vole et bondit sur l'herbe;
Tel paraissait Egmont:une noble fureur
Eclate dans ses yeux et brûle dan son cœur.

Fyzikální přírodní přirovnání (Henriade, chant VI)

Les assiégeants surpris sont partout renversés,
Cent fois victorieux et cent sois terrassés;
Pareils à l'océan posé par les orages,
Qui courbe a chaque instant et qui fuit se rivages.

Historické přirovnání

Le héros, qu'assiégeant une mer en fuite,
Ne songe en ces dangers, qu'aux paix de sa patrie;
Tourne ses yeux vers elle, et dans ses grands desseins,
Semble accuser les vents d'arrêter ses destins.
Tel, et moins généreux, aux rivage d'Epire,
Lorsque de l'univers il disputait l'empire,
Confiant sur les flots aux aquilons mutins
Le destin de la terre et celui des Romains,
Défiant a la fois et Pompée et Neptune,
César a la tempête opposait sa fortune.

Z hlediska rekatégorizace

Základem metafory a přirovnání je výraz, který v kontextu tvoří nesoulad s ostatními výrazy promluvy a tedy ruší sémantickou soudržnost promluvy. Rozbívá tak základní sémantické kategorie a dochází k rekatégorizaci (člověk je zpodobňován jako zvíře nebo je k zvířeti připodobňován atd.).

- Cé abstraktní/Ca konkrétní – abstrakce je přiblížena pomocí konkrétního ekvivalentu, jasnějšího, pochopitelnějšího. Toto je jedna z nejvýznamnějších podob metafory.

Byla to láska jako trám.

- Cé neživé/Ca živé - člověk (personifikace) nebo zvíře

Kuželka se roztočila jako tanečnice.
Pilka se mrskala jako pulec.

- Cé živé/ Ca neživé

Zůstal stát jako sloup.

- změna lexikálního pole (známe výraz z nějakého ustáleného prostředí, je ale nově zasazen do kontextu, ve kterém se běžně nevyskytuje, takto dochází k přirovnání)

Pramínky lidí se slévaly ve větší proudy, které se vlily do náměstí, začaly se vlnit před branou továrny, rozbouřily se a jako tsunami ji prorazily.

Rozdělení přirovnání podle míry ustálenosti vyjádření

- lexikalizované metafory

V promluvě zůstává téměř nezaznamenáno, že je termín užit metaforickým způsobem. Vnímán je už pouze přenesený význam, původní význam se z promluvy vytratil: „čas plyne“. „Plynout“ bylo užíváno v kontextu s řekou, která se postupem času z vyjádření vytratila.

- ustálená přirovnání

Jedná se o přirovnání, která často považujeme za banální klišé. Vztahy mezi přirovnávanými jevy jsou snadno předvídatelné, založené na podobnosti, která je všeobecně přijímána. Banalita těchto přirovnání má základ ve skutečnosti, že v daném kulturním kontextu je Ca představitelem vlastnosti, která je Cé a Ca společná, tedy například „fort comme un Turc“.

Tento typ přirovnání má své kořeny v klasické estetice, která vyžadovala, aby užitá figura měla odkazy k pravdivosti, slušnosti, přirozenosti, doporučovala „pravdivá přirovnání“, které jsou založeny na snadno zjiřitelném, již vytvořeném a jasném vztahu. I délka by měla být v zájmu srozumitelnosti omezena, nemělo by se tedy jednat o rozvité přirovnání.

- originální přirovnání

Tento typ není oproti banálním přirovnáním založen na všeobecně ustálených přijímaných vztazích mezi jednotlivými jevy. Jsou to vyjádření jednotlivá a originální, přesto jsou ale založena na pravdivých vztazích mezi objekty (Fromilhague, 86).

jak docílit originálního a vynalézavého přirovnání

-nemožnost předvídat Ca

„le silence, profond comme un grenier a blé abandonné, gorgé de chaleur et de poussière“

„Její pohyby byly trhané jak erupce na Slunci.“

-znásobením přirovnání

„une multitude de rides, ou circulaires comme les replis de l'eau troublée par un caillou que jette un enfant, ou étoilées comme une fêlure de vitre, mais toujours profondes et aussi pressées que les feuillets de la tranche d'un livre“

„Byl pomalý jako hlemýžď, jako moped vydaný ze servisu ještě před opravou, jako auto se zataženou ruční brzdou, jako parní lokomotiva bez uhlí.“

-delexikalizace

Použijeme-li lexikalizovanou figuru, nebo figuru vnímanou jako klišé opět v jejím původním významu, figura je „vzkříšena“ a získává tak opět svou expresivitu.

„Bylo tam ticho, které by se dalo krájet jako knedlík.“

„L'impression jamais ressentie me venait parfois (...) que le temps même coulait, coulait comme un sang, coulait maintenant en torrents a travers les rues.“

V této větě narážíme nejprve na lexikalizovanou metaforu „le temps coule“, která je ale následně jakoby opravena přirovnáním k proudění krve, tedy navrácením se ke svému původnímu významu téci. Tak podruhé ožívá a tvoří nové asociace (Fromilhague, 85).

4.4 Podmínky, které by přirovnání mělo splňovat

Fontanier formuloval tři podmínky, které musí přirovnání splňovat:

1. Přirovnání musí být přesné a pravdivé, jevy, které jsou vedle sebe stavěny nemohou být přirovnávány v ledajakém vztahu, ale v tom základním, pro přirovnávající termín charakteristickým a na první pohled zřejmým.
2. aby předmět, který je v příoměru použit byl známější než ten, který chceme pomocí přirovnání osvětlit.
3. aby přinášelo naší představivosti nový originální a zajímavý rozměr.

Nejdůležitější však je, aby vztahy mezi přirovnávanými jevy byly neočekávané, udivující a překvapivé a zároveň citlivé a uchu lahodící (Fontanier, 379).

5. Experiment

Materiál, který bude v této části práce analyzován, byl získán na základě dotazníků (viz. příloha). Dotazník byl vytvořen v české verzi a poté přeložen do francouzštiny. Obsahuje sedmnáct vybraných jevů, které se vztahují ke sportu nebo pohybu lidského těla obecně. Jsou ve tvaru, kdy obsahují jev přirovnávaný a motiv, chybí jim ale jev, ke kterému se přirovnává. Dotazovaní byli požádáni, aby tento jev doplnili. Zadání znělo: „Doplňte výraz, který vás napadne při četbě následujících řádků.“ Pokud nebylo z nedoplněného přirovnání jasné, co by mělo vyjadřovat, bylo doplněno o údaj v levém sloupci. Například: „plave jako...“ bylo uvedeno informací „Plave velice špatně“ nebo „Plave velice dobře“.

Dotazník také zjišťoval jméno, věk, místo narození a oblast, ve které respondent žije. Tyto údaje jsou pouze informativní a nejsou součástí analýzy. Francouzi, kteří se experimentu účastnili, byli nejčastěji lidé ve věku mezi osmnácti a třiceti pěti roky. Asi dvě třetiny dotazníků jsem získala díky svým známým z ročního studijního pobytu v Montpellier, kterým jsem dotazník zaslala v elektronické podobě. Tyto dotazníky pokrývají různé kouty Francie. Třetinu jsem rozdala při týdenní návštěvě Strasbourgu, tyto dotazníky byly vyplněny nejčastěji lidmi přímo z tohoto města nebo z blízkého okolí. Rozhovorem s nimi jsem zjistila, že dotazovaní byli nejčastěji lidé s vysokoškolským vzděláním.

Pokusila jsem se oslovit i skupinu Čechů s podobnou charakteristikou, tedy věkem mezi osmnácti a třiceti pěti, spíše s vyšším vzděláním a z různých oblastí, s tím že přibližně třetina jsou Pražáci.

Časový limit na vyplnění dotazníku nebyl stanoven, vyplněné se mi vracely v čase mezi jednou hodinou až jedním týdnem od jejich distribuce.

Z materiálu, který jsem takto získala (čtyřicet dotazníků vyplněných Francouzi a čtyřicet vyplněných Čechy), jsem vytvořila vždy pro každý jev tabulku, do které jsem zapsala všechny výrazy, které v dotaznících dané přirovnání doplňovaly. U každého výrazu je uveden také počet dotazovaných, kteří tak odpověděli. Každý jev má dvě tabulky, první s výrazy, které doplňovaly Francouzi, druhou s výrazy doplněnými Čechy. Pod každou tabulkou je komentář k vytvořeným přirovnáním, který hovoří o stupni ustálenosti, shrnuje, jaké jevy byly nejčastěji voleny jako Ca a původ některých jevů vysvětluje za pomoci slovníků a encyklopedií. Pod komentářem k přirovnáním, která vytvořili Češi je

umístěn odstavec, který srovnává výsledky získané u obou skupin. Zda se doplňované výrazy a míra jejich ustálenosti liší nebo zda jsou u obou skupin stejné.

Il se met avec une vitesse élevée,
il est rapide comme ...

L'éclair	24
Un lièvre	6
Un guépard	3
Une gazelle	2
Un aigle	1
Un jaguar	1
La lumière	1
Une Porsche	1
Un taureau	1

Můžeme pozorovat vysokou míru ustálenosti slovního spojení „Il est rapide comme l'éclair“. Dvacet čtyři ze čtyřiceti dotazovaných uvedlo právě toto přirovnání. Přirovnání k blesku je velice neutrální, blesk reprezentuje pouze hodnotu extrémní rychlosti (Rey, Chantreau, 353). Šest osob potom rychlého člověka přirovnalo k zajíci (un lièvre), šest osob ke čtyřnohým, převážně šelmovitým zvířatům (gepard (guépard), jaguár (jaguar), býk (taureau), gazela (gazelle)). Objevila se i dvě originální a zajímavá přirovnání – rychlý jako Porche (rapide comme une Porche), vůz, který v nás evokuje rychlost a rychlý jako světlo (rapide comme la lumière), které je spolu s bleskem z respondenty uvedených výrazů objektivně nejrychlejší. Toto vazba ale na rozdíl od přirovnání k blesku není ustálená.

Je velice rychlý
Je rychlý jako ...

Blesk	11
Gepard	9
Vítr	6
Kůň	2
Šíp	2
Zajíc	2

Formule	1
Jaguár	1
Průjem	1
Rys	1
Srna	1
Srnka	1
Šelma	1
Toprédo	1

Nejvíce z dotazovaných Čechů rychlého člověka přirovnalo k blesku, ustálen je i příměr s gepardem nebo větrem. Některé z čtyřnohých zvířat (gepard, kuň, zajíc, jaguár, rys, srna, a obecnější výraz šelma) uvedlo osmnáct respondentů. Objevují se i dva lidské vynálezy, formule (nejrychlejší z vozů) a torpédo. Přirovnání k průjmu se na úkor ustálenějších spojení objevilo pouze jednou.

V tomto případě se i u obou zkoumaných skupin objevují podobné výrazy, nejvíce uváděný výraz je v obou skupinách stejný a výrazy objevující se na prvních třech místech v jednom jazyce, hodnotíme-li četnost uvedení, figurují i mezi výrazy, které uváděli mluvčí jazyka druhého. V češtině ustálené spojení „je rychlý jako vítr“ se objevilo i ve čtrnáctém století ve francouzštině, rychle ale zestárla a přestalo se používat (Rey, Chantreau, 913), ani jeden z dotazovaných Francouzů slovo „vent“ (vítr) do přirovnání nedoplnil.

Češi uváděli zvířata třikrát tak častěji než Francouzi. To je pravděpodobně způsobeno nižší mírou ustálení nejuváděnějšího termínu v češtině a zvířata, nejčastěji šelmy v nás snadno evokují rychlost.

Z dotazníků vyplněných Francouzi bylo k vyjádření „il est rapide comme“ doplněno celkem devět různých výrazů, k českému výrazu „je rychlý jako“ celkem čtrnáct. Přihlédneme-li ještě k počtu odpovědí k nejuváděnějšímu výrazu – blesku, tedy dvacet čtyři u Francouzů a jedenáct u Čechů, vyplývá nám z toho vyšší míra ustálenosti slovních spojení vyjadřujících rychlost ve francouzštině než v češtině.

Il a de la force physique,
il est fort comme ...

Un Turc	10
Un boeuf	8

Hercule	5
Un lion	5
Un taureau	4
Un Camion	1
Géant vert	1
Goliath	1
Hulk	1
Ours	1
Un rock	1
Superman	1
Nevyplněno	1

Ve většině francouzských publikací, ve kterých se objevuje zmínka o přirovnání a kde je uveden také příklad, najdeme právě výraz „il est fort comme un Turc“ (je silný jako Turek). Toto přirovnání je dnes již neutrální, v době svého vzniku v sedmnáctém století mělo ale silně negativní konotace. Podobně jako Maur symbolizoval i Turek, možná již od období křižáckých výprav, neznaboha, barbara a krutého nepřítele (Rey, Chantreau, 903). K tomuto jevu ale velkou silou disponující osobu překvapivě přirovnala pouze čtvrtina dotazovaných Francouzů. Dalším z ustálených přirovnání je „fort comme un boeuf“ (silný jako vůl). Ze všech uváděných zvířat mají lidé pravděpodobně největší zkušenost s volem, s jeho silou, která pomáhala při práci na poli. Přirovnání k volovi se užívá ještě se slovesy pracovat nebo funět (Rey, Chantreau, 91). Volova metaforická hodnota je zřetelně motivována jeho silou. K tomuto zvířeti bylo přirovnáno devětkrát, k býkovi, který je volovi velice blízký, čtyřikrát. Býk v sobě skrývá narážku na mocnou sexuální virilitu. Toto zvíře se stává dokonce uváděnější než Turek. Možná, že postupem času dříve velice ustálený Turek ztratil na obraznosti, mluvěním nejsou již známy společné semémy, je tedy špatně pochopitelný a méně užívaný. Objevuje se zde, kromě Turka, několik dalších postav, z toho dvě mytologické (Herkules a Goliáš) a dvě postavy z televizní obrazovky (Superman a Hulk). Vícekrát se objevuje přirovnání ke lvovi (un lion). Toto zvíře v sobě nosí řadu oceňovaných vlastností jako síla, odvaha, bojovnost.

Má velkou sílu,
je silný jako ...

Medvěd	15
Býk	11
Lev	6
Bivoj	2
Obr	2
Silnice	2
Bejk	1
Buk	1

Češi přirovnávali zejména ke zvířatům, z nichž medvěd, býk a lev jsou nejčastější výrazy, které se mezi odpověďmi objevovaly. Doplněna byla i jedna česká legendární postava – Bivoj. Jméno Bivoj pravděpodobně pochází z keltského bivo, což znamená „silný“. Tento muž byl podle pověsti tak silný, že dokázal na zádech unést kance (<http://cs.wikipedia.org>). Důvodem volby výrazu „buk“ může být ustálené slovní spojení s rýmem „je to kluk jako buk“, které znamená, že se jedná o zdravé pěkné silné dítě, odtud tedy silný jako buk.

V češtině nejstálenější přirovnání „silný jako medvěd“ se v odpovědích Francouzů objevilo pouze jednou. Naši předci měli z medvěda velký respekt a jeho síly se báli. Označení „medvěd“ není původním názvem této šelmy, je jménem, které lidé vytvořili, aby se vyhnuli pojmenování tohoto zvířete a tím ho nepřilákali. Původní český název není známý, nové jméno je motivováno slovem med (<http://interkom.scifi.cz>). Toto svědčí o skutečnosti, jakou sílu medvěd představoval pro naše předky a jak tento fakt ovlivnil i současnou volbu jevů, ke kterým je přirovnáváno.

Pro Čechy je samozřejmě nesrozumitelné přirovnání „silný jako Turek“, tudíž nebylo uvedeno ani jednou. Výrazy býk a lev se objevují v obou skupinách, a v obou na druhém a třetím místě z hlediska četnosti uvedení. Celkem osmnáct Francouzů uvedlo jako přirovnání některé ze zvířat, zatímco z Čechů zvolilo nějaké zvíře třicet čtyři, tedy téměř dvojnásobek. V hodnocení četnosti uvedení osob je to naopak. Jeden český Bivoj oproti Francouzi pětkrát jmenovanému Herculovi a po jednom uvedení Goliášovi, Zelenému obrovi, Supermanovi a Hulkovi.

Il est rapide dans l'exécution des mouvements,
il est agile comme ...

Un singe	20
Un chat	10
Un acrobate	1
Une anguille	1
Bruce Lee	1
Une écureuil	1
Un lapin	1
Un lièvre	1
Un pianiste	1
Une puce	1
Un serpent	1
Nevyplněno	2

Celá polovina francouzských respondentů doplnila výraz „je mrštný jako“ slovem opice (singe). Ustálený je také výraz doplnění slovem kočka (chat), další uvedené odpovědi se objevují již v nízkém zastoupení, tedy nejsou v daném kontextu obvyklé, přestože určitá míra šikovnosti je v nich často obsažena. Například veverka (écureuil) je živočich, který je pověstný rychlostí a náhlostí, s jakou je schopen se pohybovat (Rey, Chantreau, 358). Třikrát se jedná o osobu, z toho dvakrát je obecně uvedeno povolání – akrobat a pianista, jednou se jedná o herce, tedy o představitele někoho, kdo na jednoho z dotazovaných zapůsobil jako šikovný člověk. Ostatní doplněné výrazy označují zvířata, často uváděná i v jiných přirovnáních, která se mohla dotazovaným s tímto zdát blízká. Například „il saute comme une puce“ (skáče jako blecha) může pro někoho znamenat, že když jedinec dokáže takto skákat, je tedy šikovný. Podobně je tomu v případě zajíce, který figuruje v jiném ustáleném přirovnání „il est rapide comme un lièvre“.

Je velice mrštný,
je mrštný jako ...

Kočka	13
Ještěrka	4
Lasička	4

Had	3
Ryba	3
Atlet	1
Čečetka	1
Gepard	1
Kamzík	1
Lev	1
Opice	1
Panter	1
Proutek	1
Puma	1
Úhoř	1
Užovka	1
Nevyplněno	2

Nejvíce z oslovených Čechů (13) přirovnalo mrštného jedince ke kočce, dvanáct uvedlo jako jev, ke kterému je přirovnáváno živočicha, který se pohybuje dopředu pomocí vlnivého pohybu těla (ještěrka, had, ryba, úhoř a užovka). Tito dotazovaní vyhodnotili společné semémy jako mrštnost, projevující se rychlými švihovými pohyby těla. Ti (4), kdo uvedli některou z větších šelem (gepard, lev, panter, puma) si představují mrštnost jako schopnost dokonale ovládat i velkou svalovou masu. Drobnou šelmu (kočka, lasička, čečetka) uvedlo osmnáct dotazovaných. Menší pohybový aparát těchto živočichů jim oproti jejich statnějším příbuzným umožňuje velice snadnou a přesnou koordinaci, rychlou reakci a následné okamžité uvedení do pohybu. Toto má vliv na skutečnost, že vlastnost mrštnosti je nejčastěji připodobňována k těmto živočichům. Pouze ve dvou případech nebyl za obraz zvolen živočich. Jednou se jedná o užití příměru k atletovi. V tomto případě je jev přirovnávaný i jev, ke kterému se přirovnává člověk, nedochází tak ke změně kategorie. V jednom případě byl doplněn proutek, který má z pohledu mrštnosti velice blízko k živočichům, kteří se pohybují vlněním.

Ve francouzštině je jednoznačně nejužívanějším přirovnáním „je mrštný jako opice“, zatímco z českých dotazovaných byl tento příměr doplněn pouze jednou. Může to být způsobeno tím, že francouzský výraz „agile“ může vyjadřovat hned několik skutečností. Kromě hbitý, mrštný a pružný také význam českého slova

šikovný. Jak uvidíme v této práci dále k výrazu „je šikovný jako“ nejvíce Čechů doplnilo právě opici. Dochází zde k překrývání se významů.

Na druhém místě, hodnotíme-li četnost francouzských odpovědí, se objevuje kočka (10), která je u Čechů na místě prvním (13). Zde se může zdát, že čeština má větší tendence k přirovnávání mrštnosti ke kočce než francouzština. Může to ale být naopak v případě, že nižší počet odpovědí „kočka“ u Francouzů je způsoben ještě vyšší ustáleností výrazu „il est agile comme un singe“. Ve francouzštině jsou tato spojení ustálenější než v češtině. Svědčí o tom jednak, že třicet ze čtyřiceti Francouzů uvedlo jeden ze dvou nejčastěji doplňovaných jevů a jednak celkový počet různých uvedených slov (jedenáct ve francouzských dotaznicích oproti šestnácti v českých). Francouzi ani v jednom případě neuvedli větší šelmu. Podobně jako Češi uváděli zejména menší zvířata (kromě kočky ještě veverka, zajíce a králíka) a oproti Čechům jen velmi málo živočichů, pro něž je charakteristický vlnivý způsob lokomoce (uvedeni pouze ve dvou případech – had a užovka)

Il manque de rapidité dans tout ce qu'il fait,
il est lent comme ...

Un escargot	19
Une tortue	17
Une limace	3
Un camion qui dépasse dans la file de gauche sur l'autoroute	1

Obrazné vyjádření pomalosti je z vlastností, kterými se tato práce zabývala, nejustálenější. Objevují se dva výrazy, které označují velmi pomalé živočichy, „hlemýžď“ a „želva“, navíc další zastoupený živočich slimák je blízký příbuzný hlemýžďě. Jediným zajímavým, originálním a neustáleným přirovnáním je tedy výraz „je pomalý jako kamion, který na dálnici předjíždí v levém pruhu“. Tento způsob přirovnání má dle mého názoru velkou obraznou sílu, protože na rozdíl od pomalosti šneka nebo želvy má s tímto jevem mnoho lidí osobní zkušenost, ve které byly zapojeny i emoce. Tento příměr tedy působí silněji, nejen proto, že je originální, ale také proto, že je emotivnější.

Je pomalý ve všem, co dělá,
je pomalý jako ...

Želva	16
Šnek	14
Hlemýžď	6
Lenochod	1
Hlemejžd'	1
Slimák	1
Slon	1
Neuvedeno	1

I v češtině se jedná zejména o dva nejrozšířenější výrazy želva a šnek, oproti francouzštině jsou ale z hlediska četnosti uvedení v opačném pořadí, výraz želva byl doplněn častěji než výraz šnek. Připočteme-li ale ke šnekovi i počet uvedení hlemýždě, hlemejždě a slimáka, získáme dvacet dva výrazů, které odkazují na velice podobnou skutečnost, tedy shodný počet jako u Francouzů. Skutečnost je stejná, ale způsoby jejího vyjádření se liší. Slon je z uvedených skutečností zdaleka nejrychlejší, ale vzhledem k mase, kterou musí, chce-li se pohybovat, rozhýbat, je jeho rychlost těžko představitelná, zvláště neviděl-li ho někdo při pohybu. Lenochod je živočich s velice pomalým metabolismem, vyvíjející jen velmi malou aktivitu, je to nejpomalejší savec planety, pohybuje se rychlostí 0,24 km/h (<http://savci.upol.cz>). Jeho označení lenochoda je od slova lenost odvozeno a při setkání se s výrazem líný, se nám může lenochod snadno vybavít, přestože o něm nic nemusíme vědět.

Jak ve francouzštině, tak i v češtině se jedná o velice ustálená spojení, dokonce i jevy, ke kterým je přirovnáváno si z velké míry odpovídají. Čeština užívá pro šneka i méně uváděné synonymní označení hlemýžď. Je zajímavé, že jeden z dotazovaných Čechů žádný výraz neuvedl, přestože se jedná o tak ustálené spojení. Každý dotazovaný Francouz výraz doplnil.

Il manque de vigueur physique,
il est faible comme ...

Un agneau	3
Une limace	2
Un mollusque	2
Une mouche	2
Un agonisant	1
Une allumette	1
Un bébé	1
Le blé	1
Une brindille	1
Une daube	1
Un déchet	1
Un drogué	1
Un enfant	1
Une feuille	1
Une guimauve	1
Un lavette	1
Un lézard dans le froid	1
Un marshmallow	1
Une merde	1
Moi	1
Un nourisson	1
Un oisillon	1
Un nouveau-né	1
Un petit oiseau	1
Un poussin	1
Un roseau	1
Une taupe	1
Un veau	1
Un ver de terre	1
Un vieux	1
Nevyplněno	5

Z reakcí Francouzů vyplývá, že ve francouzštině neexistuje ustálené přirovnání vyjadřující fyzickou slabost. Nejčtenější odpovědí, kterou uvedli pouze tři z dotazovaných, je „agneau“. Ve výkladovém slovníku Micro Robert je uvedeno ustálené přirovnání „doux comme un agneau“, které je interpretováno „c'est un homme d'un caractère doux, très pacifique“ (Rey, 26). Ustálenost tohoto přirovnání mohla ovlivnit volbu tohoto jevu také k demonstraci slabosti. Z této skutečnosti můžeme usuzovat, že u některých Francouzů je mírnost a mírumilovnost spojována s fyzickou slabostí. Volba tohoto výrazu může být spojována také s beránkem,

obětí boží, v tomto případě je fyzická slabost spojována s bezbranností. Mezi dalšími jevy, ke kterým je přirovnáváno, figurují výrazy označující děti nebo mláďata (un bébé, un enfant, un nourisson, un nouveau-né, un oisillon, un petit oiseau, un poussin, un veau), nebo naopak starce (un vieux), lidi nějak omezené, postižené nebo nemocné (un agonisant, un daube, un drogué). V těchto je opět slabost spojována s bezbranností. Dvakrát bylo odpovězeno slimák a dvakrát měkkýš, živočichové, které nechrání žádný skelet. I oni označují stejně jako výše zmíněné výrazy něco nebo někoho, kdo není schopný se bránit, kdo je snadno napadnutelný a zranitelný. Stejně tak jako například krtek, jehož slepota je považována za handicap. Další skupinu tvoří slova, která označují něco útlého, křehkého (une allumette (zápalka), le blé (zrno), une brindille (větvíčka), une feuille (list)). I v těchto případech je slabost spojována s něčím snadno zničitelným. Dalšími z doplněných výrazů byly „un déchet“ (odpad) a „une merde“ (hovno). Oba tyto výrazy se neváží přímo k vlastnosti slabosti, ale lze je obecně použít k vyjádření negativní skutečnosti.

Je velice slabý,
je slabý jako ...

Moucha	11
Čaj	6
Mravenec	3
Čajíček	2
Komár	2
Pírko	2
Věchýtek	2
Batole	1
Dítě	1
Já	1
Párátko	1
Pavouk	1
Proutek	1
Stéblo trávy	1
Vánek	1
Věchet	1
Vyhublý člověk	1
Že ani neunese tašku s nákupem	1
neuveдено	1

V češtině existuje několik ustálených přirovnání, která hovoří o absenci fyzické síly. Tím nejzažitéjším je „slabý jako moucha“, které uvedlo jedenáct ze čtyřiceti dotazovaných. Dalším užívaným vyjádřením nedostatku síly je přirovnání „slabý jako čaj“ nebo „slabý jako čajíček“. Jeden z těchto dvou výrazů uvedlo osm z dotazovaných. Dále se mezi odpověďmi objevili přirovnání k nedospělým jedincům (batole, dítě) a ke křehkým a snadno zranitelným živočichům, nejuváděnější mouše, komárovi, mravenci nebo pavoukovi, které člověk často a snadno hubí. Fyzická slabost zde opět koresponduje s bezbranností. Zajímavé je přirovnání slabosti k mravenci, o kterém je známo, že unese mnohonásobek své váhy. Jeho neschopnost se bránit je zde vyzdvižena nad jeho relativní sílu, kterou je schopen vyvinout a je tedy klasifikován jako slabý. Další skupinu je možné vytvořit z výrazů, které označují křehkou, snadno zničitelnou věc, ať už přírodní nebo člověkem vytvořenou. Patří sem párátko, pírko, proutek a stéblo trávy. Zcela originálním přirovnáním je „je slabý, že ani neunes tašku s nákupem“.

Slovní spojení, která vyjadřují slabost v češtině, jsou ustálenější než výrazy, které ji vyjadřují ve francouzštině. Svědčí o tom jednak skutečnost, že devatenáct ze čtyřiceti dotazovaných Čechů zvolilo jeden z výrazů moucha, čaj nebo čajíček, zatímco ve francouzské části dotazníků se nejfrekventovanější odpověď objevila pouze třikrát, jednak třicet různých odpovědí Francouzů oproti osmnácti různým v české části Čechů. Navíc ještě pět Francouzů neumělo uvést žádné přirovnání, z Čechů nepřihradil žádný výraz pouze jeden. Jevy, které obě skupiny uváděly, se do jisté míry překrývají. U obou se objevují výrazy označující nedospělé jedince (sedm u Francouzů, pouze dva u Čechů), jedince oslabené fyzickým nebo psychickým handicapem (čtyři u Francouzů, v české části pouze vyhublý člověk) a konečně téměř odpovídající si výrazy označující křehké věci *une allumette/párátko*, *une brindelle/proutek*, *une feuille/pírko*.

Il a de l'adresse dans les activités physiques,
il est adroit comme ...

Un singe	11
Un horloger	2

Un jongleur	2
Un chat	1
Un chirurgien	1
Un devil	1
Un équilibriste	1
Un félin	1
Une flèche	1
Guillaume Tell	1
Laag Emmanuel	1
Un lanceur de couteaux	1
MacGyver	1
Un magicien	1
Un ouf	1
Personne	1
Ronaldinho	1
Nevyplněno	11

Mezi Francouzi existuje ustálené spojení „il est adroit comme un singe“ (je šikovný jako opice). Původ tohoto přirovnání se datuje do sedmnáctého století. Pověstná šikovnost opice je založena z části na jejím účinkování v cirkusech, ve kterých byla cvičena k předvádění vlastních vystoupení, z části na její schopnosti imitovat člověka (Rey, Chantreau, 847).

Ostatní výrazy, ke kterým byla šikovná bytost přirovnána, se objevovaly jen jednotlivě, ve dvou případech dvakrát. Celá čtvrtina z dotazovaných žádné přirovnání nevedla. Mimo nejustálenějšího vyjádření s opicí není šikovnost až na dvě výjimky spojována se zvířaty. V několika případech se jedná o povolání spojená s cirkusem (un jongleur (žonglér), un équilibriste (ekvibrista), un lanceur de couteaux (vrhač nožů), un magicien (kouzelník)). Jako přirovnávané jevy figurují v této skupině tři legendární osoby, jedna historická Guillaume Tell, současná fotbalová Ronaldinho a jedna smyšlená seriálová McGyver. Ve dvou případech se objevilo přirovnání k povolání, které vyžaduje přesnost a šikovnost (un horloger (hodinář), un jongleur (žonglér)).

Výrazy „un devil“, „un ouf“ a „personne“ se nevztahují pouze k vyjádření šikovnosti, označují jedinečnost nebo obecně vyjadřují vyšší intenzitu děje, ke kterému jsou přirovnávány. Dotazovaný, který šikovného jedince přirovnal k šipce, si pravděpodobně nepřečetl doplňující informaci v levém sloupci „Il a de l'adresse dans les activités physiques“ a výraz „adroit“ pochopil ve smyslu „rovný“.

Je velice šikovný,
je šikovný jako ...

Opice	8
Já	4
Opička	3
Liška	2
Mravenec	2
Cirkusová opice	1
Čert	1
Fachman	1
Ferda mravenec	1
Hodinář	1
Hrom do police	1
Kutil	1
Moje maminka	1
Opičák	1
Řemeslníci	1
Šikula	1
Švec	1
Tak šikovný, že by mohl chytat myši	1
Včela	1
Je machr	1
Nevyplněno	6

I v češtině je nejstálenějším přirovnáním „je šikovný jako opice“. Přirovnání této vlastnosti k opici podporují i další tři z uváděných výrazů – opička, opičák a cirkusová opice. Poslední z nich odkazuje na výše zmiňovaný původ tohoto přirovnání, který je spojený s účinkováním opic v cirkusech, a zároveň koresponduje s představou objevující se u několika z dotazovaných Francouzů, kteří přirovnání doplnili výrazy provazochodec, vrhač nožů, žonglér a kouzelník u cirkusu, že v cirkusech vystupují bytosti šikovné.

I v Česku přežívá názor, že člověk, který se živí rukama, je šikovný. Odtud pak přirovnání typu „je šikovný jako fachman, hodinář, kutil, řemeslníci nebo švec“. Zajímavý je příměr k mravenci, který je v Česku prezentován jako šikovný živočich. Toto je způsobeno zejména medializací příběhů Ondřeje Sekory o Ferdovi Mravencovi. Přirovnání k lišce naráží na šikovnost ve smyslu vychytralosti, se kterou je tento živočich již od dob Ezopa spojován. V jednom

případě se mezi doplněnými výrazy objevila ironie, a to ve vyjádření „je šikovný jako hrom do police“. Po formální stránce je tento výraz doplněn správně, má ale opačný význam, než udává doplňující informace v levém sloupci. Přirovnání k mamince není spojeno pouze s vlastností šikovnosti, ale platí obecně a vyjadřuje pozitivní skutečnost. V jednom případě nebylo doplněné přirovnání, ale jiný způsob vyjádření a šestkrát nebylo doplněno nic.

Jak v češtině, tak ve francouzštině je nejfrekventovanější odpověď shodná, přibližně se shoduje i počet jejího uvedení. Opici nebo jiný vyraz, který tohoto živočicha označuje, uvedlo jedenáct Francouzů a dvanáct Čechů. Ani u jedné ze skupin se kromě opice téměř neobjevuje přirovnání ke zvířeti, u Francouzů pouze dvakrát kočkovitá šelma nebo kočka, u Čechů již zmiňovaný mravenec, liška a včela, která si své místo zde zaslouží zřejmě oceňovaným sbíráním nektaru a výrobou medu, aktivitou, kterou člověk neumí. Dalším zajímavým úkazem je přirovnání sebe sama k šikovné osobě v případě čtyř z českých dotazovaných. Tak časté užití právě tohoto příměru vyplývá pravděpodobně ze skutečnosti, že mnoho Čechů už od raného věku, a zejména v dětství slýchávalo v různých modifikacích větu „Ty seš šikovný/á!“. Pro potvrzení této teze by ale bylo nutné provést další výzkum a porovnat, zda v uších českých dětí zaznívá tato věta častěji než v uších jejich francouzských vrstevníků.

Il manque d'adresse
il est maladroit comme ...

Gaston Lagaffe	3
Un manche	3
Un manchot	3
Un éléphant dans un magasin de porcelaine	2
Une main gauche	2
Un manche à balai	2
S'il avait deux mains gauches	2
Un bébé	1
Une chouette	1
Une cruche	1
Un gauche	1
Un gaucher	1
Un handicapé	1

Un homme avec deux mains gauches	1
Les joueurs de foot de Paris	1
Une merde	1
Moi	1
Pas deux	1
Quelqu'un avec deux mains gauches	1
Pierre Richard dans certains films	1
Un pot de chambre	1
Une poule	1
Une tortue	1
Nevyplněno	7

Ze získaných odpovědí vyplývá, že pro vyjádření nešikovnosti neexistuje žádné rozšířené přirovnání. V uváděných výrazech se ale objevuje několik tendencí, k jakým jevům nešikovnou bytost přirovnávat. Například osm z dotazovaných jako jev, ke kterému přirovnávalo, zvolilo vyjádření, které se nějakým způsobem týká leváctví nebo levé ruky (une main gauche, s'il avait deux mains gauches, un gauche, un gaucher, un homme avec deux mains gauches, quelqu'un avec deux mains gauches). Třikrát se mezi odpověďmi objevuje Gaston Lagaffe, dvakrát „un éléphant dans un magasin de porcelaine“. Toto vyjádření navozuje přítomnost někoho nebo něčeho v prostředí, ve kterém může napáchat nejvíce škody (Rey, Chantreau, 361). Toto vyjádření se dostalo i do českého kulturního kontextu jako „slon v porcelánu“, který, jak uvidíme níže, figuruje na třetím místě v hodnocení četnosti užívaných jevů, ke kterým je přirovnána nešikovná osoba mezi českými dotazovanými.

Je velice nešikovný,
je nešikovný jako ...

Poleno	9
Hrom do police	5
Slon v porcelánu	4
Střevo	3
Nemehlo	2
Dřevo	1
Hroch	1
Hyzdil a Pyzdil	1
Já	1
Kulatej čtvereček	1

Levá ruka	1
Mládě	1
Pako	1
Paroubek	1
Pat a Mat	1
Slon	1
Tučňák	1
Má obě ruce levé	1
Nevyplněno	4

„Je nešikovný jako poleno“ je v češtině ustáleným přirovnáním, stejně tak „je nešikovný jako hrom do police“, který se jako jev, ke kterému se přirovnává, také jednou vyskytl při hledání jevu k doplnění „je šikovný jako“. I mezi českými odpověďmi se objevuje přirovnávání k fenoménu leváctví, k levé ruce v jednom případě, v případě druhém se nejedná o přirovnání, ale jiné ustálené spojení „má obě ruce levé“. Výrazy „poleno“, „hrom do police“, „slon v porcelánu“, „střevo“, „dřevo“ a „kulatej čtvereček“ můžeme zařadit do skupiny neživých věcí, třebaže by se zdálo logické přisuzovat vlastnost šikovnosti a tedy i nešikovnosti spíše jevům, které mají tu možnost vykonat něco dobře nebo špatně, tedy aktivním a živým tvorům. Výše uvedené výrazy evokují nešikovnost ve významu nepraktičnost, k ničemu bytí, jevům, které napáchají spíše škodu než užitek nebo které jsou zbytečné, nevyužitelné. Přirovnání nešikovný „jako slon“ je odvozeno z ustálené formy „jako slon v porcelánu“. Pat a Mat jsou dva známí nešikové z oblíbeného a úspěšného slovenského seriálu, který se stal v Česku často zmiňovaným ve všední konverzaci. Nejaktuálnějším z uvedených přirovnání je „nešikovný jako Paroubek“. Tento termín není ustálený.

V češtině jsou přirovnání vyjadřující něčí nešikovnost ustálenější než ve francouzštině, téměř čtvrtina z dotazovaných Čechů uvedla tentýž jev, ke kterému nešikovného přirovnala. S výjimkou leváctví, slona v porcelánu a mláděte/bébé se výrazy uváděné Čechy a Francouzi zcela liší. Slon v porcelánu k nám pravděpodobně přišel z Francie a ne naopak, protože slon v obchodě s porcelánem je vyjádřením jasnějším a český ekvivalent je již eliptickým vyjádřením původního výrazu.

Il est fort en saute en hauteur et en longueur,
il saute comme ...

Un kangourou	9
Une puce	7
Un cabri	5
Un lapin	5
Une gazelle	4
Le lièvre	3
Une sauterelle	2
Un athlète	1
Carl Lewis	1
Un chamois	1
Une panthère	1
Nevyplněno	1

Nejdoplňovanějším průměrem ke sportovci, jenž vyniká ve skoku do dálky nebo do výšky je klokan. „K rychlému pohybu používá většina klokanů skákání snožmo (...) Velcí klokani se pohybují v křovinaté stepi skoky dlouhými až 11m a rychlostí téměř 60km/h“ (<http://cs.wikipedia.org>). Užívané je také přirovnání k bleše, která je svými skoky proslulá. Další skupinu průměrů tvoří menší či větší živočichové (un cabri (kůzle), un lapin (králík), une gazelle (gazela), un lièvre (zajíc), un chamois (kamzíček)), kteří jsou charakterističtí skákáním nebo poskakováním. Délka jejich skoků se ale nepřibližuje vzdálenosti, kterou je schopen přeskočit klokan, doskočí však do delší vzdálenosti než člověk, přirovnání je tedy věcně správné. Užití přirovnání jako například „skáče jako kůzle“ je ustálené a je jedním z přirovnání, která se automaticky vybaví při četbě výrazu „skáče jako“. Evokuje ale jinou skutečnost, než osvětluje informace uvedená v levém sloupcu. Kdyby respondenti doplňovali přirovnání během sledování prestižního závodu ve skoku do dálky, pravděpodobně by volili jiná přirovnání než skáče jako kůzle, králík nebo gazela. V tomto vidím rezervy zvolené formy, tedy pouze slovně popsanou situaci, kdy si každý z dotazovaných představí trochu jinou skutečnost, což může ovlivnit i výběr jevu, ke kterému tuto skutečnost přirovná. Dotazování uvedli také dvě postavy, jednu obecnou – atlet, termín, který je možné užít v situaci, kdy ten, kdo skáče atletem není. V opačném případě, například při

mistrovství světa v atletice, by tento průměr nedával smysl, protože by atleta přirovnával k atletovi.

Je dobrý ve skoku do výšky a do dálky,
skáče jako ...

Žába	9
Klokan	7
Blecha	4
Kamzík	3
Gumídek	2
Ptáče	2
Bába	1
Bůh	1
Gazela	1
Guma	1
Jelen	1
Kolčava	1
Koza	1
Kůzle	1
Maxipes Fík	1
Sakala	1
Skokan	1
Srnka	1
Tygr	1
Vrabec	1
Zajíc	1
Nevyplněno	1

Podobně jako ve francouzštině jsou i v češtině ustálená přirovnání s blechou a klokanem. Čechy nejčastěji doplňovaným výrazem je žába, která se mezi odpověďmi Francouzů neobjevuje ani jednou. Kromě sedmi všichni dotazovaní přirovnali skokana k lépe či hůře skákajícímu zvířeti. Dvakrát se objevila odpověď gumídek. „Gumídci je název amerického animovaného seriálu, který byl vytvořen společností Walt Disney v polovině osmdesátých let 20. století a v České republice byl vysílán od roku 1992 (...) Po vypití posilujícího sirupu zvaného hopsinková šťáva se stanou na omezenou dobu silnějšími a dokážou velice dobře skákat“ (<http://cs.wikipedia.org>). Objevují se také dvě jména - Jaroslav Bába, úspěšný současný český skokan do výšky a Jaroslav Sakala, skokan na lyžích. Další postavou, tentokrát fiktivní je Maxipes Fík. Přirovnání k výrazu Bůh, se nevztahuje

pouze ke skokanům, ale k různým situacím, do kterých vnáší svojí jedinečnost a nejvyšší intenzitu, jaké je možno dosáhnout.

Vykreslení dobrých skokanů pomocí přirovnání je ve francouzštině ustálené přibližně ve stejné míře jako v češtině. Francouzský nejfrekventovanější výraz není sice tak frekventovaný jako český nejuváděnější výraz, Češi oproti tomu uvedli více než dvojnásobek výrazů, ke kterým přirovnávali. Obě skupiny uváděli až na několik výjimek zvířata.

Il court très vite,
il court comme ...

Un lièvre	13
Un guépard	7
Une gazelle	6
Un lapin	5
Un jaguar	2
Une autruche	1
L'éclair	1
Une fusée	1
Une panthère	1
Un tigre	1
Nevyplněno	2

Francouzi nejčastěji přirovnávají rychlého běžce k zajíci, který je schopen vyvinout rychlost 60km/h. „Zajíc“ je v ustálených slovních spojeních a příslovích zastoupen častěji než králík. Většina z těchto spojení má souvislost se zajícovou aktivitu během honů. „Il court comme un lièvre“ je jedno z banálních přirovnání (Rey, Chantreau, 556). Přitom na souši je nejrychlejším běžcem gepard (100km/h) který se objevuje v jednom z další ustálených slovních spojení spolu s gazelou (80km/h) a králíkem (56km/h). Mezi šesti z dále uváděných výrazů se třikrát objevuje šelmovité zvíře (jaguár, panter a tygr), pštros, blesk a raketa (<http://savci.upol.cz>).

Běhá velice rychle,
běhá jako ...

Gepard	10
Laň	4
Vítr	3
Gazela	2
Chrt	2
Jak o závod	2
Zajíc	2
Antilopa	1
Bůh	1
Drak	1
Ďas	1
Kůň	1
Pštros	1
Puma	1
Raketa	1
Rychlý Gonzáles	1
Sprinter	1
Srnka	1
Střela	1
Za mlada	1
Zátopek	1
Nevyplněno	1

Celá čtvrtina Čechů přirovnala rychlého běžce právě k nejrychlejšímu zvířeti planety – gepardovi. Mezi dalšími uváděnými zvířaty se objevuje velká shoda se zvířaty uváděnými Francouzi (gazela, zajíc, pštros) nebo se jedná o jiné šelmy nebo živočichy pohybující se velkou rychlostí. V těchto případech ale nejde o ustálená vyjádření, četnost opakujících se odpovědí je velice nízká. Mezi českými odpověďmi se objevilo i několik dalších výrazů, které nemají se zvířecím světem nic společného. Jednak se jedná o legendárního českého vytrvalce Emila Zátopka, jednak obecně o druh sportovce - sprintera. Rychlý Gonzáles je karikatura myši. Slovní spojení „jako ďas“ označuje vysokou intenzitu děje, který probíhá, spojení „jako za mlada“ má v tomto použití také pozitivní konotace.

Ve francouzštině jsou tato přirovnání ustálenější než v češtině. Třicet dva Francouzů uvedlo přirovnání, které není ve výsledné tabulce osamocené, které tedy uvedl také někdo jiný, což svědčí o menší či větší ustálenosti spojení. Dva neuvedli

žádný výraz a pouze pět uvedlo výraz, který se mezi odpověďmi neopakoval. Z českých dotazníků bylo získáno dvacet jedna různých odpovědí. Čtrnáct Čechů vytvořilo přirovnání, které se mezi odpověďmi neopakovalo, jeden žádný přírůček neuvedl. Všechny odpovědi Francouzů mimo dvou označují zvířata, z českých odpovědí jich patnáct vyjadřuje jinou skutečnost než zvířata.

Il transpire beaucoup,
il transpire comme ...

Un phoque	10
Un boeuf	8
Un cochon	4
Un porc	2
Une vache	2
Une bête	1
Un chacal	1
Une éponge	1
Une fontaine	1
Un jonc	1
Un penguin	1
Un ours	1
Nevyplněno	7

Ze získaných odpovědí vyplývá, že ve francouzštině jsou více či méně ustálená tři přirovnání, z nichž nejčastěji uváděné bylo „potí se jako tuleň“. Další dva jevy, ke kterým Francouzi nejčastěji přirovnávali potícího se, jsou vůl a prase. Skutečnost prasete je mezi odpověďmi vyjádřena jednak výrazem „cochon“, jednak slovem „porc“. Více než tři čtvrtiny dotazovaných udaly jako jev, ke kterému je přirovnáváno, živočicha. Kromě již výše zmíněných se jedná o zvíře obecně, krávu, šakala, tučňáka a medvěda. Sedm účastníků výzkumu nedoplnilo žádné přirovnání a tři uvedli rostlinu nebo věc, která je v kontaktu s vodou – houba, fontána a rákos, což jsou velice originální přirovnání.

Hodně se potí,
potí se jako ...

Prase	19
Vrata od chlíva	8
Dveře od chlíva	5
Kůň	2
Myš	2
Bejk	1
Kráva	1
Svině	1
Vůl	1

V češtině je představa o pocení se úzce spojena s prasetem. Třicet tři ze čtyřiceti dotazovaných doplnilo do přirovnání výraz, který se tohoto živočicha dotýká. Nejčastěji bylo jmenováno přímo prase, dále pak část jeho příbytku (vrata od chlíva a dveře od chlíva) a svině. Objevili se zástupci zvířat, která sloužila a v některých případech ještě slouží k těžké práci, u které by se člověk velmi zapotil - kůň, býk, kráva a vůl. Každý z dotazovaných Čechů našel nějaký výraz, který se mu zdálo vhodné doplnit, což svědčí o tradici užívat v češtině přirovnání se slovním spojením „potí se“.

V porovnání s ostatními termíny, kterým se tato práce věnuje, jsou uváděná přirovnání k tomuto spíše ustálená v obou pozorovaných jazycích. Zejména na předních místech v hodnocení četnosti objevovaných se přirovnání si výrazy v jednotlivých jazycích ale neodpovídají. Nejfrekventovanější výraz, který Francouzi uváděli, tuleň, se v české statistice neobjevil ani jednou a prase doplněné devatenácti Čechy se objevilo pouze v šesti francouzských dotaznících. Vrata od chlíva, silně ustálené české vyjádření nefiguruje ve statistice francouzských odpovědí ani jednou.

Il nage très bien,
il nage comme ...

Un poisson	29
Un poisson dans l'eau	5

Un dauphin	2
Une grenouille	1
Une sirène	1
Tarzan	1
Nevyplněno	1

Třicet čtyři respondenti přirovnali dobře plavajícího k rybě, což je způsobeno skutečností, že ryba je vodní živočich, a tedy se vodě umí velice dobře pohybovat. Pět z těchto odpovědí ale bylo doplněno příslovečným určením místa „jako ryba ve vodě“, což nebylo nutné dodávat vzhledem k tomu, že aktivita plavání je běžně provozována ve vodě. Tato „chyba“ je způsobena vysokým stupněm ustálenosti spojení „jako ryba ve vodě“, které je nejčastěji uváděno ve spojení „heureux comme un poisson dans l’eau“ (Rat, 423) a nevypovídá o schopnosti plavat, vyjadřuje spíše skutečnost, že se jedinec ocitá v podmínkách, které mu nejlépe svědčí, že se cítí dobře a je šťastný. Do skupiny ryb můžeme v tomto případě zařadit i delfína, přestože je savcem, ve vodě se však pohybuje stejným způsobem jako ryba, a to je právě to, co toto přirovnání vyjadřuje. Třicet šest dotazovaných uvedlo jako příměr vodního živočicha, jeden sirénu a jeden osobu, Tarzana.

Plave velice dobře,
plave jako ...

Ryba	18
Delfín	10
Ryba ve vodě	4
Rybička	2
Štika	2
Vydra	2
Lachtan	1
Nevyplněno	1

I v českých dotaznících byla ryba nejčastěji doplňovaným výrazem, uvedlo ji dvacet čtyři dotazovaných, z toho dva zvolili pojmenování rybička a čtyři rozšířili výraz o příslovečné určení „ve vodě“ podobně jako Francouzi. V češtině je tento výraz také ustálený ve slovním spojení „cítí se jako ryba ve vodě“ a vyjadřuje

podobnou skutečnost jako francouzské „il est heureux comme un poisson dans l'eau“. Z ryb je ještě ve dvou případech uvedena štika. Způsob pohybu, jakým se ryby pohybují je blízký i dalšímu uvedenému savci, lachtanovi. „Lachtani plavou pomocí vlnivého pohybu těla, kormidlují ploutvovitými končetinami. Dokážou se potopit do hloubky 200m a zadržet dech na půl hodiny“(http://www.zoopraha.cz). Všechny zvolené výrazy, ke kterým Češi přirovnávají dobré plavce, označují vodní živočichy nebo živočichy, kteří jsou s vodním prostředím velice dobře sžití.

Mluvčí obou zkoumaných jazyků shodně nejčastěji uváděli přirovnání k rybě, Francouzi častěji než Češi, u obou národů je skutečnost dobrého plavce spojována s tímto vodním živočichem. Shodně také čtyři až pět z dotazovaných v obou kategoriích vytvořilo přirovnání „plave jako ryba ve vodě“, i toto spojení v pozměněné formě existuje v obou jazycích a vyjadřuje stejnou skutečnost. Pětkrát více Čechů uvedlo jako jev, ke kterému přirovnávalo, delfína. Slovo „ryba“ je v češtině používáno i ve formě zdobněliny „rybička“, což se ve francouzštině, zejména kvůli způsobu, jakým se zdobněliny tvoří, neobjevuje.

Il nage très mal,
il nage comme ...

Une pierre	10
Un fer à repasser	5
Une enclume	3
Un chien	2
Une clé à molette	2
Une ancre	1
Un bout de bois	1
Un bout de fer	1
Un caillou	1
La caniche de mes beaux-parents	1
Un chat	1
Un débutant	1
Un éléphant	1
Un hérisson	1
Un manche	1
Un pied	1
Une poule	1
Une savate	1
Nevyplněno	5

Nejstálenějším francouzským přirovnáním vykreslujícím potíže s plaváním je „plave jako kámen“, které uvedlo deset dotazovaných. Jeden z nich použil výraz blízký výrazu „pierre“, „caillou“. Z jevů, které respondenti uváděli, můžeme vytvořit dvě větší skupiny a některé pojmy do nich zařadit. Jednou velkou kategorií jsou předměty, hustší než voda, které tedy okamžitě klesají ke dnu (mimo již zmiňovaného kamene, žehlička, kovadlina, kotva, kus železa, topůrko). Přehledová tabulka naznačuje, že z těchto výrazů jsou žehlička a topůrko v daném spojení ustálenější než ostatní jmenované výrazy. Do druhé větší skupiny je možno zahrnout živočichy s větší či menší nesnášenlivostí vody nebo dokonce neschopností plavat (pes, pudlík mých prarodičů, kočka, slon, ježek, slepice). Ti, kteří špatně plavajícího přirovnali k psovi, pravděpodobně poukazovali na podobnost stylů, protože přestože pes není vodní živočich, plavat umí. Přirovnání k „un pied“ má vždy negativní konotace, znamená „très mal“, ať je přirovnávaný jev jakýkoli, podobně jako přirovnání k nešikovovi nebo k začátečníkovi.

Plave velice špatně,
plave jako ...

Kámen	8
Zednická tříska	4
Cihla	2
Dřevo	2
Kočka	2
Kopyto	2
Sekera	2
Sumec	2
Balvan	1
Jako když se topí	1
Já	1
Kladivo	1
Kus dřeva	1
Kotě	1
Kovadlina	1
Komár	1
Nemehlo	1
Neplavec	1
Pes	1
Potápka	1
Slepice	1
Suchozemská krysa	1

Želva	1
Nevyplněno	1

I české odpovědi můžeme rozčlenit do stejných skupin jako francouzské. Do první kategorie zařadíme předměty, které rychle klesají ke dnu (kámen, cihla, kopyto, sekera, balvan, kladivo, kovadlina). Tato skupina výrazů si v obou jazykových skupinách z velké míry odpovídá, dokonce i nejfrekventovanější výraz „kámen“ byl uveden téměř stejněkrát. Do další větší skupiny jsou zařazeni živočichové (kočka, sumec, kotě, komár, pes, slepice, suchozemská krysa a želva). Tři z těchto výrazů se objevují i ve francouzské části dotazníků. Zbývají výrazy označující nešikovnost, obecné „nemehlo“, a do konkrétní situace plavání dobře se hodící výrazy „jako když se topí“ nebo „jako neplavec“.

Získané odpovědi naznačují blízkost mezi Čechy a Francouzi ve vnímání této skutečnosti a hlavně blízkost ve volbě jevů, ke kterým tento jev přirovnávají, podobně jako v případě předchozího přirovnání, kde bylo požadováno najít jev, ke kterému by mohl být přirovnán dobrý plavec. Přirovnání, které se objevovalo nejčastěji, je v obou jazycích shodné a v téměř shodném počtu. Výrazy, které zástupci obou zkoumaných skupin doplňovaly, bylo možno zařadit do stejných kategorií, rozdíl mezi celkovým počtem uvedených výrazů Čechy a Francouzi je malý, osmnáct u Francouzů a dvacet tři u Čechů.

Il y a un match dur, et le sportif lutte bien que ce n'est pas facile pour gagner.

Il lutte comme ...

Un forcené	4
Un acharné	3
Un beau diable	3
Un grec	3
Un lion	3
Un boxeur	2
Un fauve	2
Un guerrier	2
Un tigre	2
Moi	1

Pas deux	1
Si sa vie en dépendait	1
Une bête	1
Un diable	1
Un gladiateur	1
Un noyé	1
Un ouf	1
Un samourai	1
Une sangsue	1
Un sumo	1
Un taureau	1
Nedoplněné	4

Mezi Francouzi doplňovanými výrazy není vysoký stupeň ustálení, nejčastěji doplněný výraz „un forcené“ (zuřivý) je zastoupen pouze čtyřikrát, jemu blízký výraz „un acharné“ (houževnatý, našťvaný) třikrát. Tedy sedm z dotazovaných uvedlo přirovnání „bojuje jako šílený, rozzuřený“. Další skupinu tvoří výrazy označující člověka nebo profesi, pro kterou je charakteristický boj. Tři uvedli jako přirovnání „Řek“, dva „boxer“ a „válečník“, po jednom „gladiátor“, „samuraj“ a „sumo“. Další skupinu tvoří velká zvířata – lev, tygr, zvíře, býk. Za přirovnání bylo také zvoleno „jako by na tom záležel jeho život“ a „jako topící se“, vyjádření, která jsou si svým smyslem blízká. Označují skutečnost, kdy ze sebe jedinec vydává skutečné maximum, protože bojuje o to, aby přežil. Pokud tedy přirovnáme sportovce k těmto výrazům, znamená to, že se nám zdá, že pracuje s největším možným nasazením. Výraz „pas deux“ vyjadřuje jedinečnou intenzitu, s jakou je činnost prováděna a podobně jako „ouf“ (modifikace slova „fou“) není spojeno pouze s touto vlastností, je použitelný univerzálně.

Situace těžkého zápasu, ale sportovec se nevzdává, bojuje.
Bojuje jako ...

jako lev	26
jako o život	10
jako tygr	1
jako Venzara	1
jakoby měl vypustit duši	1
dře jako kůň	1

V češtině jsou přirovnání, která vyjadřují bojovnost velice ustálená. Důkazem je vytvoření výrazu „bojuje jako lev“ dvaceti šesti ze čtyřiceti dotazovaných. Deset uvedlo další ustálené slovní spojení „bojuje jako u život“. Výraz „jako by měl vypustit duši“ vyjadřuje podobnou skutečnost jako předchozí výraz. Kůň je živočich, který je, jak je již zmiňováno u „pocení se“, spojován s těžkou fyzickou prací. Odtud tedy „dře jako kůň“ ve významu velké a náročné práce, kterou odvádí. Pan magistr Jan Venzara je vyučujícím úpolových sportů na Fakultě tělesné výchovy a sportu UK. O tomto přirovnání a jemu podobným je zmínka v závěru této práce.

Ze získaných odpovědí vyplývá velký rozdíl v ustálenosti vyjádření bojovnosti mezi češtinou a francouzštinou. Třicet šest Čechů uvedlo jeden ze dvou nejfrekventovanějších výrazů (jako lev, jako o život), pouze čtyři uvedli výraz, který se mezi odpověďmi ani jednou neopakoval. Celkový počet různých doplněných českých výrazů je šest. Navíc výraz doplnil každý dotazovaný. Ve francouzských odpovědích se objevuje dvacet dva různých výrazů, navíc ještě čtyři z dotazovaných žádný jev nedoplnili. Svědčí to o skutečnosti, že ve francouzštině nejsou přirovnání, která by vyjadřovala bojovnost jedince, často užívaná. Čtvrtina francouzských dotazovaných uvedla člověka, který se bojem zabývá, což je fenomén, který se mezi českými odpověďmi neobjevil, s výjimkou přirovnání k panu Venzarovi. Shodu mezi uváděnými výrazy, nikoli však v počtu uvedení, můžeme pozorovat v případě „bojuje jako o život“ a „bojuje jako lev“, které byli zaznamenány jak u Čechů, tak i u několika Francouzů.

Il est plein d'énergie,
il est énergique comme ...

Une pile électrique	12
Une pile	7
Un lion	4
Une puce	4
Un enfant	2
Moi	1
Une basson gazeuse	1
Un diable en boîte	1

Un hyperactif	1
Nevyplněné	7

Z odpovědí Francouzů vyplývá, že energie má v očích téměř poloviny Francouzů podobu elektrického článku (une pile électrique, une pile). Dalšími několikrát se opakujícími jevy, ke kterým je přirovnáváno, jsou lev a blecha. Tyto výrazy se objevovaly i v jiných přirovnáních, například „silný jako lev“ nebo „skáče jako blecha“. Ti, kteří takto přirovnání doplnili nahlíží v prvním případě na toho, kdo má hodně energie jako na silného, ve druhém případě jako na někoho, v kom je energie nakumulovaná a odrazí-li se, hodně vyskočí. Podobnou skutečnost vyjadřuje „un diable en boîte“. Tím, že je ďábel uzavřen v malém prostoru, neustálým pohybem v sobě kumuluje energii. Výraz „hyperaktivní“ už slovy, z kterých je složen označuje jedince, který má příliš energie. Sedm dotazníků zůstalo v této kolonce prázdných.

Je plný energie,
je jako ...

Je jako králíček duracel	4
Je jako Red bull	3
Je jako motorová myš	2
Je nabuzený jak sviňa	1
Je jak čert	1
Je jak rozjetý rychlík	1
Je jako atomová bomba	1
Je jako bomba	1
Je jako bomba před výbuchem	1
Je jako býk	1
Je jako časovaná bomba	1
Je jako na drátkách	1
Je jako nadržžený	1
Je jako natažený na pérku	1
Je jako papoušek	1
Je jako pytel blech	1
Je jako sluníčko	1
Je jako střela	1
Je jako tělocvikář	1
Je jako utržený ze řetězu	1
Je jako znovuzrozený	1
Je jako žárovka	1
Má energie jak elektrárna	1

Má energie jako pára	1
Svítl jako žárovka	1
Je nadupaný	1
Je nabušený	1
Je nezmar	1
Je Jůra	1
Nevyplněno	5

Ze získaných odpovědí vyplývá, že v češtině neexistuje ustálené přirovnání, které by vykreslovalo vysoký energetický potenciál jedince. Dva ze tří opakovaně se objevujících výrazů mají původ v televizní reklamě, jeden na baterie Duracel (4), druhý na energetický nápoj Red Bull (3). Zde vidíme, jak velký vliv reklama má na vyjadřovací prostředky společnosti. Oba výrobky v sobě skrývají energii, přestože každý v jiné formě. energii obsahuje většina ze skutečností, kterými Češi toto přirovnání doplnili. V různých obměnách se objevuje pojem bomby (atomová bomba, bomba, bomba před výbuchem, časovaná bomba). Forma není ustálená, ale ustálené je vnímání energie v podobě různých médií, ve kterých je koncentrována. Z dalších takových nosičů energie dotazovaní uváděli energii, kterou obsahuje střelný prach (má energii jako střela), světelnou a elektrickou energii (svítí jako žárovka, je jako žárovka, je jako sluníčko, má energie jako elektrárna, je jako motorová myš), setrvačnou energii (je jako rozjetý rychlík, je jako utržený ze řetězu, je jako natažený na pérku). V přirovnání „je nabuzený jak sviňa“ se je opět jev, ke kterému je přirovnáváno, obecně použitelný a vyjadřuje vysokou intenzitu probíhajícího děje. Čtyři dotazovaní uvedli slovní spojení, které není přirovnáním.

Francouzština disponuje větší ustáleností přirovnání, která vytvářejí obraz jedince disponujícího velkou energií. Jedná se zejména o slovní spojení „il est énergétique comme une pile (électrique)“. Mezi odpověďmi Francouzů se objevuje jedenáct různých odpovědí, zatímco z třiceti pěti českých dotazníků, kde byl výraz doplněn, vzešlo třicet různých vyjádření energičnosti.

Il est dans une bonne condition physique,
il est (...) comme ...

Il est comme un athlète	5
Il est frais comme un gardon	3
Il est comme un lion	2
Il est comme un Apollon	1
Il est comme un dopé	1
Il est comme Hulk au réveil	1
Il est comme moi	1
Il est comme une pile	1
Il est comme un sportif	1
Il est comme un sportif de haute niveau	1
Il est dopé comme Karl Lewis	1
Il est fort comme un boeuf	1
Il est fort comme un lion	1
Il est leste comme une gazelle	1
Il a une santé de fer	1
Il a une péché d'enfer	1
Nevyplněné	17

Ze čtyřiceti testovaných tuto položku v dotazníku vyplnilo pouze dvacet tři. Nejčastěji se opakující odpověď přirovnává člověka v dobré formě k atletovi. Tomuto výrazu blízké jsou další uváděné „un sportif“ nebo „un sportif de haute niveau“. U sportovců je forma často zmiňována, proto se v tomto slovním spojení často vybaví právě tento průměr. Dobrá forma je často spojena s dopingem, ať už zakázaným či povoleným, odtud slovní spojení „il est comme en dopé“ nebo konkrétněji vyjádřeno „il est dopé comme Karl Lewis“. Třikrát se objevila fráze „il est frais comme un gardon“, ve slovníku Le Micro Robert je u tohoto přirovnání je uvedena poznámka „en bonne santé, en bonne forme“ (Le Micro Robert, 601). Několikrát bylo přirovnáno ke zvířeti (lev, býk, gazela), vždy s ohledem na dobrou formu v určité oblasti. Síly v případě lva a býka, hbitosti v případě gazely. Hulk je komiksová postava, která disponuje obrovskou zvířecí silou (<http://fr.wikipedia.org>). I v tomto případě se jedná o dobrou formu pouze z hlediska síly. V porovnání s ostatními termíny, kterými se tato práce zabývá, je této k charakteristice přirovnáváno méně jevů ze zvířecí říše.

Je ve velice dobré formě,
je jako ...

Je jako mistr světa	3
Je jako rybička	2
Cítí se jako king	1
Je jako Arnold Schwarzeneger v nejlepších letech	1
Je energie sama	1
Je jako Herodes	1
Je jako každý student na FTVS	1
Je jako kůň před dostihem	1
Je jako Mirek Dušín	1
Je jako Panenka	1
Je jako po generálce	1
Je jako proutek	1
Je jako profík	1
Je jako ryba ve vodě	1
Je jako slunce na obloze	1
Je jako stlačená pružina	1
Je jako Šebrle	1
Je jako terminátor	1
Je jako tornádo	1
Je jako v nejlepším věku	1
Je jako vyměněný	1
Je jako za mlada	1
Má formu jako Superman	1
Má formu jako Roman Šebrle	1
Je fit	2
Je namakanej	1
Je nadupaný	1
Je to Bůh	1
Je dobře připraven	1
Je samý sval	1
Je v laufu	1
Nevyplněno	6

Z Čechů sice pouze šest nenalezlo žádný termín, ke kterému by tuto charakteristiku přirovnali, dalších osm ale uvedlo vyjádření, které není přirovnáním. V češtině existuje několik ustálených vyjádření jako například „je fit“, která dobře vystihují význam věty „je ve velice dobré formě“. pro některé z dotazovaných bylo tedy těžké vytvořit přirovnání, které by bylo tak výstižné jako vyjádření, které ale není přirovnáním. I mezi odpověďmi Čechů se objevilo několik

výrazů, které označují sportovce nebo se sportem souvisí (je jako mistr světa, je jako každý student na FTVS, je jako kuň před dostihem, je jako Panenka, je jako profík, je jako Šebrle, má formu jako Roman Šebrle). Objevují se jevy označující fiktivní postavu nebo jejího lidského představitele (je jako Arnold Schwarzeneger v nejlepších letech, je jako Herodes, je jako Mírek Dušín, je jako terminátor, má formu jako Superman), výrazy hovořící o formě v závislosti na věku (je jako Arnold Schwarzeneger v nejlepších letech, je jako v nejlepším věku, je jako za mlada).

Francouzi měli větší potíže s doplněním přirovnání, žádné neuvedla téměř polovina z nich. Přibližně pětina Čechů i Francouzů doplnila přirovnání termínem souvisejícím se sportovci. U Čechů se vyskytl pouze jeden termín ze zvířecí říše, který je součástí poměrně ustáleného vyjádření „je jako rybička“, které vyjadřuje svěžest. Toto odpovídá ve francouzštině třikrát uvedenému „il est frais comme un gardon“. V obou zkoumaných jazycích ale není časté přirovnání energií disponujícího jedince ke zvířeti.

Il est très paresseux,
il est paresseux comme ...

Un paresseux	5
Un chat	3
Un ai	2
Un koala	2
Un lézard	2
Un lion	2
Un loir	2
Une loutre	2
Une marmotte	2
Oreiller	1
S'il avait un poil dans la main	1
Simon	1
Tout	1
Un footballeur	1
Une loque	1
Un minou	1
Un oi	1
Un ours	1
Un ours en hiver	1
Un zombie	1

Francouzi nejčastěji doplňovaný výraz dotváří přirovnání, které zní „je líný jako lenoch“. Několik z častěji uváděných výrazů je ve slovníku Micro Robert dáván do souvislosti s leností. Například při četbě komentáře k „ai“ objevíme poznámku „appelé aussi paresseux a trois doigts“ (Micro Robert, 28). Ustálenost tohoto pojmenování ovlivňuje četnost, s jakou byl výraz „ai“ doplňován. U hesla „lézard“ je uvedeno další ustálené spojení „*Faire le lézard, se chauffer paresseusement au soleil*“ (Micro Robert, 764). I v tomto případě je slovní spojení „líný jako ještěrka“ ovlivněno výše uvedeným vyjádřením a jeho významem. Dále v tomto slovníku figuruje ustálené přirovnání „etre paresseux comme un loir“ (Micro Robert, 777), „dormir comme une marmotte, profondément“ (Micro Robert, 809). „Une loque“ vyjadřuje člověka, který nemá energii. (Micro Robert, 778). Tito živočichové jsou tedy všichni spojení s neaktivitou, podobně jako medvěd, který celou zimu spí. Z přirovnání, která nejsou zvířecí, jsou některá spojená se spánkem (polštář a zombí). Originální je přirovnání k fotbalistovi, které souvisí s osobním názorem autora příměru na tyto sportovce. Ustálené spojení „avoir un poil dans la main“ znamená být líný (Micro Robert, 1011).

Je velice líný,
je líný jako ...

Veš	18
Prase	10
Lenochod	4
Vepř	2
Lemra	1
Svině	1
Hroch	1
Kráva	1
Já	1
Myš	1
Čuně	1

V češtině je několik přirovnání znázorňujících lenost ustáleno. Zejména slovní spojení „je líný jako veš“, které takto doplnila téměř polovina dotazovaných Čechů. Ustálené je i vyjádření „líný jako prase“, „líný jako vepř“ nebo „líný jako svině“. Tento příměr vychází ze skutečnosti, že prase domácí tráví celý svůj život téměř bez pohybu. O lenochodovi se tato práce zmiňuje již v kapitole „je pomalý jako“. Mimo jednoho dotazovaného, který k lenochovi přirovnal sám sebe, všichni Češi přirovnali líného jedince k některému ze zvířat.

V češtině jsou tato slovní spojení ustálenější než ve francouzštině, svědčí o tom fakt, že třicet dva z dotazovaných přirovnala líného živočicha ke vši nebo k některému z termínů označujících prase a žádný český dotazník nezůstal v této kolonce prázdný. Oproti tomu se mezi francouzskými odpověďmi objevilo dvacet různých odpovědí, sedm Francouzů navíc neuvedlo žádný jev, ke kterému by lenost přirovnali. Termín, který uvedla naprostá většina Francouzů i Čechů, označuje zvíře. Jak vyplývá z informací získaných z výkladového slovníku Micro Robert, Francouzi s leností spojují více zvířat než Češi.

Il joue très mal,
il joue comme ...

Un pied	23
Une quiche	4
Une casserole	2
Un piano desaccordé	2
Ma grand-tante	1
S'il avait deux mains gauches	1
Une bille	1
Une bite	1
Un débutant	1
Un manche	1
Un manche à balai	1
Nevyplněno	2

Zdaleka nejústálenější francouzské přirovnání vyjadřující špatnou hru jedince je „il joue comme un pied“. „Un pied“, jak je již uvedeno výše, má negativní konotace a může být uváděno v souvislosti s různými jevy. V tomto případě se stal

součástí ustáleného slovního spojení. Objevují se další výrazy, které mají obecně negativní konotace, přirovnáme-li je k některým skutečnostem, zvláště pak k nějaké činnosti člověka (une quiche, une casserole, une bille, une bitte, un manche). Ve dvou případech se objevily stejné výrazy, ke kterým Francouzi přirovnávali nešikovné jedince v kapitole „je nešikovný jako“ (jakoby měl obě ruce levé a jako násada od koštěte, který je synonymním vyjádřením nešiky).

Hraje velice špatně,
hraje jako ...

Ponocný	19
Prase	3
Jako kdyby nehrál	2
Amatér	1
Bačkora	1
Debil	1
Idiot	1
Jakoby měl nohy z olova	1
Jako by to dělal poprvé	1
Jelito	1
Lemra	1
Levej	1
Moucha	1
Opilý	1
Poleno	1
Šmatla	1
Tele	1
Ťululum	1
Začátečník	1

Češi nejčastěji přirovnávali špatně hrajícího člověka k ponocnému. Mezi dalšími nelichotivými výrazy se objevili prase, bačkora, jelito, lemra, poleno, šmatla, tele, dále skupina termínů označující mentální retardaci (debil, idiot, ťululum). Špatné hraní je v několika případech odůvodněno nezkušeností hrajícího (amatér, začátečník, jako by to dělat poprvé), jednou fyzickou slabostí (jako moucha).

Mezi českými i mezi francouzskými odpověďmi vždy v počtu uvedení vysoce převažuje jeden termín nad ostatními („un pied“ u Francouzů, „ponocný“ u Čechů).

U obou sledovaných skupin se objevují výrazy, které nejsou ve vyjádřeních ustáleny a které mají negativní konotace. Ze získaných odpovědí vyplývá, že Češi užívají více než v Francouzi v těchto situacích i termíny označující jedince se sníženým stupněm inteligence.

Závěr

V této části práce hodnotím výsledky, které jsem získala analýzou získaného materiálu. Ne všechna vyjádření, která byla respondenty vytvořena, jsou přirovnáními. Zčásti se jedná o vyjádření sice obrazná, ale jiná než přirovnání (má obě ruce levé), zčásti o neobrazná ustálená spojení (je fit) nebo o neobrazná srovnání. Těchto vyjádření, která odkazují na konkrétní jev, se mezi odpověďmi vyskytlo poměrně mnoho, nejčastěji ve formě „... jako já/comme moi“ a vyjadřovaly jak pozitivní skutečnosti (je šikovný jako já, il est dans une bonne condition physique comme moi), tak jevy s negativními konotacemi (je líný jako já, je slabý jako já, je nešikovný jako já, il est faible comme moi, il est maladroit comme moi). Dalšími srovnáními byly například věty „Il est paresseux comme Simon.“, „Je šikovný jako moje maminka.“ nebo „Bojuje jako Venzara.“ Tato srovnání nabývají obrazné formy pouze pro ty příjemce, kteří mají s přirovnávanými jevy nějakou zkušenost. Některé jevy, ke kterým se přirovnávalo, jsou univerzálně použitelné a většinou vyjadřují vysokou intenzitu nějakého děje. V češtině se jedná například o výrazy „jako svině“, „jako kráva“ nebo „jako Bůh“. Ve francouzštině je to výraz „comme une merde“, který poukazuje na negativní vlastnosti jevů (il est maladroit comme une merde, il est faible comme une merde). „Comme un ouf“, „comme un fou“, „comme un devil“, „comme personne“, „comme un beau diable“ vyjadřují extrémní, téměř neopakovatelnou intenzitu popisovaného jevu.

Podíváme-li se, na jakém základě dochází k přirovnání, zda na základě podobnosti nebo naopak rozdílnosti obou jevů, zjistíme, že všechny příklady, které byly v dotaznících uvedeny, byly vytvořeny na základě souladného vztahu mezi srovnávanými jevy, jedná se tedy výhradně o „similitude“.

Vyjádření či nevyjádření motivu bylo velice ovlivněno formou zadání. Mělo-li být doplněno vyjádření „je nešikovný jako“, respondent pouze doplnil výraz a motiv ve vyjádření přirozeně zůstal. Naopak měl-li být doplněn jev k „je jako...“ ve významu, že dotyčný je plný energie, motiv se do přirovnání nedostal (je jako sluníčko), přestože instrukce obsahovala poznámku, že je možné zvolit i jiné sloveso. Proto, kdybychom nevěděli, jaký smysl tato přirovnání mají, obtížně bychom u některých získávali motiv (je jako sluníčko, je jako tělocvikář).

V několika případech byl ale motiv do těchto přirovnání dosazen (má energie jako elektrárna, svítí jako žárovka, je nabuzený jak sviňa).

Většina přirovnání, které respondenti vytvořili, byla krátká, jev ke kterému přirovnávali byl výraz o jednom až dvou slovech. Z delších přirovnání uvedeme například „Il est lent comme un camion qui dépasse dans la file de gauche sur l'autoroute“ nebo „je v dobré formě jako každý student na FTVS“. Nejsou však tak dlouhá, aby pro svou délku působila směšně.

Některá z vyjádření, které dotazovaní vytvářeli, nebyla přirovnáními, ale metaforami, nebo útvary na cestě mezi přirovnáním a metaforou. Nejčastěji se jednalo o klasická přirovnání, která obsahovala jev přirovnávaný, prostředek přirovnání (jako, comme) a jev, ke kterému je přirovnáváno, například „il joue comme un pied“ nebo „bojuje jako lev“. V češtině může být C_e vyjádřeno pomocí slovesa v určité osobě a čísle, takže podmět nemusí být vyjádřený, přesto je ale přítomen. V tomto případě je referentem „on“ nebo „ona“. V některých případech bylo použito sloveso být nikoli ve smyslu determinačním, ale ve smyslu ekvivalenčním (je nezmar).

Většina získaných vyjádření jsou ze syntaktického hlediska věty jednoduché, někteří respondenti ale vytvořili souvětí, například „je tak slabý, že ani neunes tašku s nákupem“, „je tak šikovný, že by mohl chytat myši“, „il est maladroit comme s'il avait deux mains gauches“ nebo „plave jako když se topí“. Všechna tato souvětí mohou být klasifikována jako souvětí podřadící s vedlejší větou příslovečnou způsobovou.

U některých uvedených přirovnání jen těžko nacházíme, které společné znaky obou přirovnávaných jevů v sobě motiv obsahuje. Například v případě vyjádření „je šikovný jako včela“ obtížně hledáme, k jaké včelině „šikovnosti“ bychom mohli šikovného člověka přirovnat.

V teoretickém úvodu k experimentu je uvedeno, jaké typy přirovnání rozlišuje Fontanier. Jsou to přirovnání morální, zvířecí, fyzikální, historická a mytologická podle charakteru jevu, ke kterému je přirovnáváno. Většina získaných přirovnání spadá do kategorie přirovnání zvířecích, a to v obou zkoumaných jazycích. V dotaznících se ale objevují také přirovnání, které Fontanier zařazuje do skupiny přírodních fyzikálních přirovnání, například „il est rapide comme l'éclair“ nebo „je plný energie jako bomba před výbuchem“. Do skupiny historických přirovnání

patří vyjádření „il lutte comme un gladiateur“ nebo „je silný jako Bivoj“, do skupiny mytologických „il nage comme une sirène“ nebo „je jako Herodes“.

Z hlediska rekategorizace docházelo nejčastěji k přirovnávání živého k neživému (plave jako kámen, il est énergique comme une pile), lidského ke zvířecímu (il nage comme un poisson, je silný jako medvěd) nebo k rekategorizaci nedocházelo a člověk byl přirovnáván k jinému člověku (je jako tělocvikář, il est comme un athlète). Spektrum možných způsobů rekategorizace získaných přirovnání není příliš pestré, protože již ze zadání vyplývalo, že přirovnávaný jev je člověk. Jeden z jevů byl tedy pevně stanoven.

Hodnotíme-li míru ustálení jednotlivých vyjádření, docházíme k závěru, že některá přirovnání jsou velice ustálená (il joue comme un pied, plave dobře jako ryba) a některá naopak velice originální (je nešikovný jako Paroubek, il est maladroit comme les joueurs de foot de Paris). Mezi odpověďmi se objevovala jak přirovnání aktuální, tak i ta časem prověřená. V několika přirovnáních se například objevil desetibojař Šebrle, (má formu jako Šebrle). Toto vyjádření je aktuální a poměrně mladé a až čas ukáže nabude-li takové ustálenosti jako například „běhá jako Zátapek“.

Sešmáct vlastností, které byly v experimentu využity, můžeme rozdělit podle dvou hledisek. Zaprvé podle toho, zda byly Čechy i Francouzi voleny stejné nebo příbuzné výrazy, které jednotlivá přirovnání doplňovaly. Zadruhé podle toho, zda jsou přirovnání ustálenější u stejných vlastností v českých i ve francouzských přirovnání.

Velice podobné výrazy doplňovali příslušníci obou skupin u přirovnáních, která vyjadřovala něčí rychlost, pomalost, šikovnost, schopnost dobře plavat a schopnost špatně plavat. Naopak velký rozdíl ve volených výrazech se objevil ve vyjádřeních nešikovnosti, pocení se, bojovnosti, energičnosti, dobré kondice a špatné schopnosti hrát. Podobné výrazy se objevují spíše v popisu obecnějších pohybových schopností, ve vyjádření těch specifitějších se doplňované výrazy značně odlišovaly.

Hodnotíme-li ustálenost přirovnání ve vyjádření jednotlivých charakteristik, docházíme k závěru, že vysoce ustálená jsou ve francouzštině i v češtině, hovoří-li se o rychlosti, o síle, o pomalosti, o pocení se, o dobrých plavcích a o špatných hráčích, tedy opět spíše o běžně vyjadřovaných skutečnostech. V češtině navíc ještě přirovnání vyjadřující bojovnost sportovce a lenost, ve francouzštině síla a

energičnost jedince. Naopak velice neustálená jsou v obou jazycích vyjádření dobré kondice, ve francouzštině pak ještě fyzické slabosti, nešikovnosti, bojovnosti a lenosti, v češtině energičnosti.

Na závěr se pokusím nastínit některá možná hlediska, která ovlivňují volbu jevů, ke kterým je přirovnáváno. Většina těchto jevů jsou zvířata nebo jiné jevy, která opravdu oplývají charakteristikami, ke kterým je přirovnáváno (il est rapide comme un guepard, je silný jako býk). Jedná se tedy o pravdivé příklady ať už ze zvířecí říše nebo například z oblasti fyzikálních jevů (il est rapide comme l'éclair, je rychlý jak vítr). Faktorem, který ovlivňuje výběr Ca, je společná minulost mluvčích jednotlivých národů, ať už jsou přirovnání založena na pravdivých událostech nebo na legendách (il est fort comme un Turc, il est fort comme Hercule, má sílu jako Bivoj) nebo i na základě historie jiných národů, jejichž některé jevy překročily hranice dané země (il est adroit comme Guillaume Tell). Svou úlohu sehrávají také pohádky (je šikovný jako mravenec), filmy nebo seriály (il est fort comme Superman, je jako Terminátor, je jako Mirek Dušín) a také reklama (je jako králíček Duracell, je jako Redbull).

Z didaktického hlediska je možné použít tato i jiná přirovnání i k obohacení výuky francouzštiny. Pomocí různých aktivit můžeme žákům představit rozdíly mezi ustálenými spojeními v obou jazycích, obohatit tak hodiny o nový prvek a tím posílit motivaci studentů dále se zabývat francouzštinou.

Résumé

Ce mémoire traite le sujet de la comparaison figurée dans les expressions qui sont liées avec les capacités physiques.

La comparaison figurée est une des figures stylistiques qui a sa place dans les discours philosophiques et dans les poèmes ainsi que dans les conversations quotidiennes qui se passent dans un cercle familial ou bien entre des amis. Ce travail traite le sujet de la comparaison qui exprime les faits qui sont liés avec les mouvements du corps humain (par exemple la vitesse, la force, la bonne condition physique).

Le but de ce travail est de trouver quelles comparaisons parlant de ces faits sont utilisées dans les deux langues – le tchèque et le français. Puis analyser leurs formes et la constater si les comparaisons choisis par les Tchèque diffèrent de ceux que choisissent les Français ou bien s'ils sont identiques. Cette analyse s'effectue sur quatre-vingt questionnaires que j'ai distribué dont la moitié d'eux été remplie par les Français, l'autre moitié par les Tchèques.

Ce mémoire est divisé en cinq chapitres dont les quatre premiers sont basés sur la littérature scientifique qui traite le sujet de la comparaison, le cinquième chapitre se consacre au traitement des résultats issus des questionnaires.

Le premier chapitre regarde la comparaison comme un élément de la rhétorique. Il distingue la comparaison figurée de la comparaison non-figurée qui ne fait pas partie des processus rhétorique. Pour montrer la différence entre ces deux formes, prenons deux exemples: „X est comme son père“ et „X est comme un lion“. Dans la première phrase il s'agit de la comparaison non-figurée parce que „son père ne présente pas une image mais réfère à une personne concrète. On peut dire qu'on ne connaît pas son père et alors qu'on ne comprend pas le sens de cette phrase. Mais dans le deuxième cas il n'est pas forcément nécessaire de rencontrer un lion pour pouvoir comprendre la phrase parce que le comparant reçoit un traitement référentiel plus complexe perçu dans un cadre socioculturel.

L'autre partie du premier chapitre est consacrée à un excursion brève dans l'histoire de la rhétorique dont la comparaison fait partie. A l'époque d'Aristote la

rhétorique était conçue comme l'art de persuader. Petit à petit elle a été restreinte à l'art de bien dire et certains procédés de la rhétorique ont trouvé leur place dans les communications quotidiennes.

Il y existe différentes approches pour le classement de la comparaison dans ce système. Par exemple Pierre Fontanier la classifie parmi la figure dite non-tropes, dans les figures d'élocution par rapprochement. Fromilhague par contre met la comparaison dans la catégorie des tropes avec la métaphore, la métonymie et la synecdoque.

Dans le deuxième chapitre se trouve la définition de la comparaison, la description de la structure de la comparaison et se montrent les couples possibles qui peuvent se trouver dans la comparaison.

La définition de la comparaison s'ouvre sur une citation de Fontanier qui explique l'étymologie de ce terme: „Comparaison, du latin comparatio dérivé de comparare, où l'on voit cum, avec, et parare, approcher, avancer, faire venir: mettre avec un autre, ou à côté d'un autre. Dans comparare, l'on peut encore, si l'on veut, voir, au lieu de parare, d'abord par, pareil, égal, semblable, et ensuite la finale are, qui marque l'action de faire, de rendre: faire, rendre pareil“. Comparaison est alors un rapport de ressemblance entre deux objets dont l'un sert à évoquer l'autre.

La comparaison est formée d'un comparé (Cé), d'un comparant (Ca) et d'un motif (Mot.). On montre ces éléments par exemple sur la phrase: „Quand elle regardait les étoiles, ses yeux (Cé) étaient comme des lacs (Ca) tranquilles (Mot.). Le comparé désigne un élément présent dans la situation décrite, il doit être exprimé dans la comparaison, pas nécessairement dans la métaphore. Le comparant désigne un référent virtuel qui n'est pas présent dans la situation réelle. Il crée une image. Le motif représente des sèmes qui sont commun au Cé et au Ca. Il peut mais il ne doit pas être exprimé. Si le motif n'est pas exprimé, le rapport entre les deux objet n'est pas saturé, il reste ouvert et c'est au récepteur de le repérer.

Il y a plusieurs possibilités de mettre formellement en rapport les deux objets de la comparaison. Le plus utilisé est comme le mot de comparaison est „comme“ ou des autres expression de la même famille (ainsi que, semble, simule, semblable, même, pareil à, de même que, tel), par exemple „Et son teint au votre pareil“. Une autre possibilité est de se servir d' „est équivalent“ (La nature est un

temple où de vivants piliers...) ou d'un apposition (L'ennui... cet aigle aux yeux crevés).

Troisième chapitre est destiné à éclairer le rapport entre la comparaison et la métaphore, deux figures qui se sont très proche. Presque chaque auteur qui traite le sujet de la comparaison mentionne aussi la métaphore. On y montre quelques traits qui distinguent l'une de l'autre. La différence la plus importante est le rôle du sens propre et de sens figuré. Dans la comparaison le Ce et le Ca garde leur sens propre, le sens figuré n'est pas mis en jeux. Suhamy se pose la question si la comparaison a sa place dans la catégorie des tropes qui est basé sur le transfert du sens propre au sens figuré. Il conclut que la comparaison appartient à cette catégorie parce que la différence formelle qui les sépare n'est pas aussi importante que le mode de perception qui leur est commun.

L'autre partie de ce chapitre nous montre comment on peut accéder de la comparaison à la métaphore in absentia. La comparaison contient trois éléments: le comparé, le mot de comparaison et le comparant. De la comparaison on peut passer à la métaphore in praesentia par suppression du mot de comparaison. Dans ce cas le comparé et le comparant sont mis simultanément. La métaphore in absentia peut être conçu comme une comparaison deux fois elliptique et le Ce se trouve présenté sous la même forme comme le Ca (j'ai rencontré un lion).

Quatrième chapitre est destiné aux fonctions de la comparaison et aux plusieurs approches vers la classification de cette figure.

La distinction des fonctions de la comparaison est reprise de l'oeuvre de C. Fromilhague *Les Figure de style*. Elle résume les fonctions des figures par trois mots: plaire, émouvoir et instruire d'ou alors l'idée qu'elles devraient être au service de la beauté, au service des passions et au service de la connaissance. La métaphore et la comparaison sont les figures exemplaires qui ont le potentiel de remplir toutes les fonctions.

Dans la question si un figure devrait attirer l'attention du lecteur il y a deux perspectives. La première est représenté par exemple par l'idée de Longin: „Il n'a y point de Figure plus excellente que celle qui est tout a fait cachée, et lorsqu'on ne reconnaît point que c'est une Figure“ alors que la figure ne devrait pas se montrer au récepteur. L'avis contraire a celui-ci représente Pierre Fontanier qui prononce que la figure attire l'attention de lecteur par leur force, leur grâce et leur beauté qui les distinguent.

Troisième partie de ce chapitre propose des différentes possibilités de la classification des comparaisons. Fontanier distingue d'après la nature de l'objet dont elle est tirée et il les appelle la comparaison morale, animale, physique, historique et mythologique. Dubois propose les type de la comparaison suivants: la comparaison synechochique (les comparaisons stéréotypées comme „fort/Turc“), la comparaison métalogue (les comparaisons qu'on pourrait appeler „vraies“, elles mettent en cause le référent de message) et la comparaison métaphorique (les comparaisons qui ne tiennent pas compte du référent du message). Une autre classification peut être établi à partir des catégories sémantiques du Cé et Ca. On parle de la récatégorisation. Fromilhague classe la comparaison d'après le niveau de la lexicalisation ou de l'originalité dans les classes suivantes: métaphore lexicalisé (à peine sentie comme une métaphore, seul le sens figuré est perçu), comparaison d'usage (banales, considérée comme des clichés) et comparaison inventives (originales).

En guise d'entrée théorique il y a trois conditions formulées par Fontanier qu'une comparaison devrait réunir. Il faut qu'elle soit vraie, que l'objet dont elle est tirée soit plus connu que le comparé elle finalement qu'elle enrichisse l'imagination humaine par quelque chose de neuf et d'intéressant.

La partie expérimentale de ce mémoire repose sur les informations tirées des questionnaires qui ont été distribués aux quarante Français et aux quarante Tchèques. Le questionnaire contenait dix-sept expressions qui étaient liées avec le mouvement du corps humain sous la forme de comparaison sans le comparant. L'instruction était de compléter les comparaisons par les mots qui leur viennent à l'esprit en lisant les phrases qui suivaient.

Pour chaque expression qui figure dans le questionnaire il y a deux tableau avec des comparants, un avec ceux qui ont été choisi par les Français, l'autre avec ceux des Tchèques. Sous chaque tableau il y a un commentaire qui regard les Ca du point de vue de la lexicalisation et de l'originalité et dans quelques cas explique la motivation de leur emploi et qui compare les comparant des Tchèque avec ceux des Français.

Dans la conclusion on constate que les comparants des deux groupes se ressemblent dans les comparaisons qui expriment la vitesse, la lenteur, l'adresse, la capacité de nager bien et la capacité de nager mal. Par contre les Ca des

représentants de ces deux langues sont très différents dans les comparaisons qui parlent de la maladresse, de la transpiration, de la combativité, en parlant de quelqu'un qui a beaucoup d'énergie, qui ne sait pas bien jouer ou qui est dans une bonne condition physique. Les comparants qui se ressemblent dans les deux langues se trouvent plutôt dans les comparaisons qui expriment les faits plus généraux.

Seznam literatury

Bibliografie

BOSSON, N.: Expression de la comparaison en langue saïdique in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

BUVET, P.-A., GROSS, G. : Comparaison et expression de haute degré dans le groupe nominal in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

CRESSOT, M., JAMES, L.: *Le style et ses techniques: précis d'analyse stylistique*, Paris: PUF, 1976, 350 p., ISBN 2 13 036411

DANON-BOILEAU, L., MOREL, M.-A.: Présentation général in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

DÉLECELLE, G.: Emplois de as en anglais, comparaison et identification in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

DUBOIS, J., EDELINE, F., KLINKENBERG, J. M., MINGUET, P., PIRE, E., TRINTON, H.: *Rhétorique générale*, Paris : Larousse, 1970, 208 p., ISBN 2-03-070320-6

FONTANIER, P.: *Les figures du discours*, Paris : Flammarion, 1968, 503 p.

FROMILHAGUE, C.: *Les figures de style*, Paris : Nathan, 1995, 128 p., ISBN 2-09-190536-4

LAMBERTERIE, Ch. de: L'apport d'Emile Benveniste in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

MORIER, H.: *Dictionnaire de Poétique et de rhétorique*, Paris : PUF, 1961, 1345 p., ISBN 2-13-049310-6

MORINET, C.: La comparaison en amont ou en aval de la métaphore in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

RAT, M.: *Dictionnaire des expressions et locutions traditionnelles*, Paris : Larousse, 1999, 446 p. ISBN 2-03-534922-2

REY, A.: *Le Micro Robert*, Paris : Le Robert, 1998, 1507 p., ISBN 2 85036 529-7

REY, A., CHANTREAU, S.: *Dictionnaire des expression et locutions*, Paris : Le Robert, 1988, 1040 p., ISBN 2-85036-067-8

RICOEUR, P.: *La métaphore vive*, Paris : Seuil, 1997, 411 p., ISBN 2-02-031470-3

RIVARA, R.: Pourquoi il n'y a que deux relations de comparaison in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

SHYLDKROT, H.: Subordonnées circonstancielles et dépendance sémantique. Comparaison, concession et condition: grammaticalisation et sens des connecteurs in *Faits de langues 5/1995*, Paris: PUF, 1995, 241 p., ISBN 2 13 046 923

SUHAMY, H.: *Les figures de style*, Paris : PUF, 1981 127 p., ISBN 2-13-036703-8.

Webografie

http://www.chass.utoronto.ca/epc/langueXIX/hlfXIX/hlf_6-2.htm (cit. 1.3.2007)

<http://cs.wikipedia.org-http://cs.wikipedia.org/wiki/Bivoj> (cit. 1.3.2007)

<http://interkom.scifi.cz/2001/20010466.htm> (cit. 10.3.2007)

<http://savci.upol.cz/faq/rekordy2.htm> (cit. 10.3.2007)

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Klokan> (cit. 10.3.2007)

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Gum%C3%ADdci> (cit. 9.3.2007)

<http://savci.upol.cz/teorie/rychlost.htm> (cit. 10.3.2007)

<http://www.zoopraha.cz/lexikon.php?i=47> (cit. 10.3.2007)

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Hulk> (cit. 3.3.2007)

Seznam příloh

příloha č. 1 – ukázka francouzské verze doplněného dotazníku

příloha č. 2 – ukázka české verze doplněného dotazníku

příloha č. 1 – ukázka francouzské verze doplněného dotazníku

Prénom : Gilles

L'âge : 26 ans

Lieu de naissance: Saint-Etienne (France)

Il s'agit de trouver une comparaison qui vous vient a l'esprit en lisant les phrases suivantes

Il se meut avec une vitesse élevée	Il est rapide comme un guépard
Il a de la force physique	Il est fort comme un gorille
Il est rapide dans l'exécution des mouvements	Il est agile comme une anguille
Il manque de rapidité dans tout ce qu'il fait	Il est lent comme une tortue
Il manque de vigueur physique	Il est faible comme oisillon
Il a de l'adresse dans les activités physiques	Il est adroit comme
Il manque d'adresse	Il est maladroit comme un manche
Il est fort en saut en hauteur et en longueur	Il saute comme un kangourou
Il court très vite	Il court comme une gazelle
Il transpire beaucoup	Il transpire comme un porc
Il nage très bien	Il nage comme un poisson
Il nage très mal	Il nage comme une enclume
il y a un match, dur, et le sportif lutte bien que c'est pas facile pour gagner.	Il lutte comme un malade
Il est plein d'énergie	Il est énergique comme une pile alcaline
Il est dans une bonne condition physique	Il est frais comme un gardon
Il est très paresseux	Il est paresseux comme un lézard
Il joue très mal	Il joue comme un pied

příloha č. 2 – ukázka české verze doplněného dotazníku

Jméno : Jiří Papula

Věk : 26

Místo narození: Písek

Doplňte do pravého sloupce přirovnání, která vás napadnou při četbě následujících řádků

Je velice rychlý	Je rychlý jako blesk
Má velkou sílu	Je silný jako býk
Je velice mrštný	Je mrštný jako úhoř
Je velice pomalý	Je pomalý jako želva
Postrádá fyzickou sílu	Je slabý jako moucha
Je velice šikovný	Je šikovný jako
Je velice nešikovný	Je nešikovný jako – má obě ruce levé
Je dobrý ve skoku do výšky a do dálky	Skáče jako skokan
Běhá velice rychle	Běhá jako vítr
Hodně se potí	Potí se jako dveře od chléva
Velice dobře plave	Plave jako delfín
Plave velice špatně	Plave jako kladivo
Situace : obtížný zápas, ale sportovec se nevzdává, bojuje	Bojuje jako o život (možno použít i jiné sloveso)
Je plný energie	Je jako (možno použít i jiné sloveso)
Je ve velice dobré formě	Je jako rybička (možno použít i jiné sloveso)
Je velice líný	Je líný jako veš
Hraje velice špatně	Hraje jako ponocný